

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Νίκη Θανασιά • Κωνσταντίνος Πανούσης
Σταύρος Παπαδόπουλος

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Δ' Δημοτικού

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Ιστορία

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Δ' Δημοτικού

Τετράδιο Εργασιών

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονιστής / Αξιολογητής

Αναστάσιος Ζόμπολας
Εν ενεργεία εκπαιδευτικός

Αξιολογήτρια

Αγγελική Χατήρα
Εν ενεργεία εκπαιδευτικός

Αξιολογήτρια

Γαλατιανή Γαλούζη
Εν ενεργεία εκπαιδευτικός

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Μαρία Χρόνη
Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Χαραλαμπία Παπαδάτου - Ψημάρη
Πτυχιούχος Γραφιστικής

**Υπεύθυνος Διδακτικού Πακέτου
για το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής**

Γεώργιος Καψάλης
Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνος Πράξης

Διονύσιος Μουρελάτος

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αναπληρωτής Υπεύθυνος Πράξης

Στυλιανός Μαυρατζάς

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και
Κοινωνική Συνοχή

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Νίκη Θανασιά • Κωνσταντίνος Πανούσης • Σταύρος Παπαδόπουλος

Ιστορία

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Δ΄ Δημοτικού

Τετράδιο Εργασιών

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ: pedio

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Νίκη Θανασιά, Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΠΕ70),
MSc Ιστορίας και Διδακτικής Ιστορίας, Εθνικού και Καποδιστριακού
Πανεπιστημίου Αθηνών, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ,
Διευθύντρια Δημοτικού Σχολείου Αθηνών

Κωνσταντίνος Πανούσης, Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας
Εκπαίδευσης (ΠΕ70)

Δρ Σταύρος Παπαδόπουλος, Σύμβουλος Εκπαίδευσης (ΠΕ70),
Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΠΕ70)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Νίκος Γιαννακόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Αρχαίας Ιστορίας,
ΕΚΠΑ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ – ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σίνος Γκιώκας, Φυσικός
Τέτη Παλαιοθοδώρα, Φιλολόγος

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΣΥΛΛΗΨΗ – ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ – ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΧΑΡΤΩΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΧΑΡΤΩΝ ΜΑΚΕΤΑ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Εκδόσεις Πεδίο
Σοφία Μακρινού, Γραφίστρια

Συγγραφική ομάδα
Σωτήρης Λαγός, Graphic Designer

Στέλλα Κατεργιαννάκη, Γραφίστρια

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΣΥΛΛΗΨΗ – ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

Συγγραφική ομάδα

Connection3 IKE

Η ταυτότητα του βιβλίου

Το Τετράδιο Εργασιών Ιστορίας της Δ' Δημοτικού αποτελείται από τα αντίστοιχα κεφάλαια του Βιβλίου Μαθητή/ήτριας, με ασκήσεις, εικονογραφικό υλικό και διαδραστικές δραστηριότητες γραμμένα σε απλή και κατανοητή γλώσσα.

Σε αυτό σε διακριτά χρωματιστά πλαίσια μπορείτε να βρείτε:

- ερωτήσεις με γραπτή εξήγηση των ιστορικών εννοιών και φαινομένων
- ερωτήσεις σύντομης ανάπτυξης σε ιστορικές πηγές, φωτογραφίες και εικόνες που υπάρχουν στο Βιβλίο Μαθητή
- συμπλήρωση κενών σε κείμενο, χρονογραμμής, χάρτη ή εννοιολογικού χάρτη
- ασκήσεις σωστού-λάθους, ακροστιχίδας, αντιστοίχισης-σύζευξης, πολλαπλής επιλογής, ταξινόμησης ή κατάταξης
- ερευνητικές συνθετικές ατομικές ή ομαδικές εργασίες σε έντυπη ή ψηφιακή μορφή
- επεξεργασία και παρουσίαση ιστορικών πηγών, χαρτών, εικαστικού υλικού, πινάκων και διαγραμμάτων
- δραστηριότητες σε αρχαιολογικό χώρο ή μουσείο
- θεατρικές δραστηριότητες και αναπαραστάσεις των ιστορικών γεγονότων
- δραστηριότητες με ψηφιακά εργαλεία, όπως διαδραστικοί χάρτες, εκπαιδευτικά βίντεο, εικονικές αναπαραστάσεις, σταυρόλεξα κ.ά.

Το βιβλίο Ιστορίας της Δ' Δημοτικού σας φέρνει κοντά στην Ιστορία των Αρχαίων Χρόνων με απλό, ευχάριστο και κατανοητό τρόπο. Μέσα από τις αφηγήσεις, τις εικόνες και τις δραστηριότητες σας προσφέρει μια ολοκληρωμένη εικόνα της Αρχαίας Ελλάδας, ενισχύοντας τη μάθηση και την αγάπη για την Ιστορία.

Η συγγραφική ομάδα του βιβλίου

Περιεχόμενα

ΕΝΟΤΗΤΑ 1. ΟΜΗΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

- 1.1 Η κατάρρευση του μυκηναϊκού πολιτισμού. 7
 1.2 Μετακινήσεις πληθυσμών στην Ελλάδα και στις ακτές της Μικράς Ασίας 8
 1.3 Η επανεμφάνιση της γραφής: Η ομηρική ποίηση, η θρησκεία και η τέχνη των Ελλήνων 10

ΕΝΟΤΗΤΑ 2. ΑΡΧΑΪΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

- 2.1 Η πόλη-κράτος 11
 2.2 Ο ελληνικός αποικισμός. 12
 2.3 Τα πολιτεύματα στην αρχαϊκή Ελλάδα 13
 2.4 Σπάρτη: Κοινωνική και πολιτική οργάνωση 14
 2.5 Σπάρτη: Η ζωή στην πόλη 15
 2.6 Αθήνα: Η εξέλιξη του πολιτεύματος 16
 2.7 Αθήνα: Η νομοθεσία του Σόλωνα και οι μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη. 17
 2.8 Η τέχνη της αρχαϊκής περιόδου 18
 2.9 Τα γράμματα. 20

ΕΝΟΤΗΤΑ 3. ΚΛΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

- 3.1 Το περσικό κράτος και οι Έλληνες της Μ. Ασίας. 21
 3.2 Ο περσικός κίνδυνος. Η μάχη του Μαραθώνα 23
 3.3 Η μάχη των Θερμοπυλών 24
 3.4 Η ναυμαχία της Σαλαμίνας 25
 3.5 Η μάχη των Πλαταιών, η ναυμαχία της Μυκάλης και το τέλος των Περσικών Πολέμων. 26

ΕΝΟΤΗΤΑ 4. ΧΡΥΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ

- 4.1 Η Αθήνα γίνεται η πιο ισχυρή δύναμη. 27
 4.2 Το πολίτευμα και η κοινωνία της Αθήνας στα χρόνια του Περικλή 28
 4.3 Η κοινωνία και η ζωή στην αρχαία ελληνική πόλη 29
 4.4 Ο χρυσός αιώνας της τέχνης 30
 4.5 Η Αθήνα γίνεται σχολείο της Ελλάδας 32

ΕΝΟΤΗΤΑ 5. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ – ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ – ΘΗΒΑΪΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ

- 5.1 Αίτια και αφορμές του Πελοποννησιακού Πολέμου 34
 5.2 Οι κυριότερες φάσεις του πολέμου και το τέλος του. 35
 5.3 Η ηγεμονία της Σπάρτης. 36
 5.4 Η ηγεμονία της Θήβας 37

ΕΝΟΤΗΤΑ 6. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

- 6.1 Η Μακεδονία μια νέα ελληνική δύναμη. 38
 6.2 Ο Μέγας Αλέξανδρος: Η προσωπικότητα και το έργο του 39
 6.3 Η εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου 40

ΕΝΟΤΗΤΑ 7. ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

- 7.1 Η αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου διασπάται 41
 7.2 Η καθημερινή ζωή στα ελληνιστικά χρόνια. 43
 7.3 Οι τέχνες και τα γράμματα στα ελληνιστικά χρόνια. 44
 7.4 Το ρωμαϊκό κράτος 45
 7.5 Η Καρχηδόνα συγκρούεται με τη Ρώμη 46
 7.6 Η υποταγή του ελληνικού κόσμου 47

1.1 Η κατάρρευση του μυκηναϊκού πολιτισμού

1. Σημειώστε πάνω στον χάρτη τα πιο σημαντικά ανακτορικά μυκηναϊκά κέντρα. Στη συνέχεια προσθέστε τα δικά σας σύμβολα που θα δείχνουν τις αιτίες κατάρρευσης του μυκηναϊκού πολιτισμού.

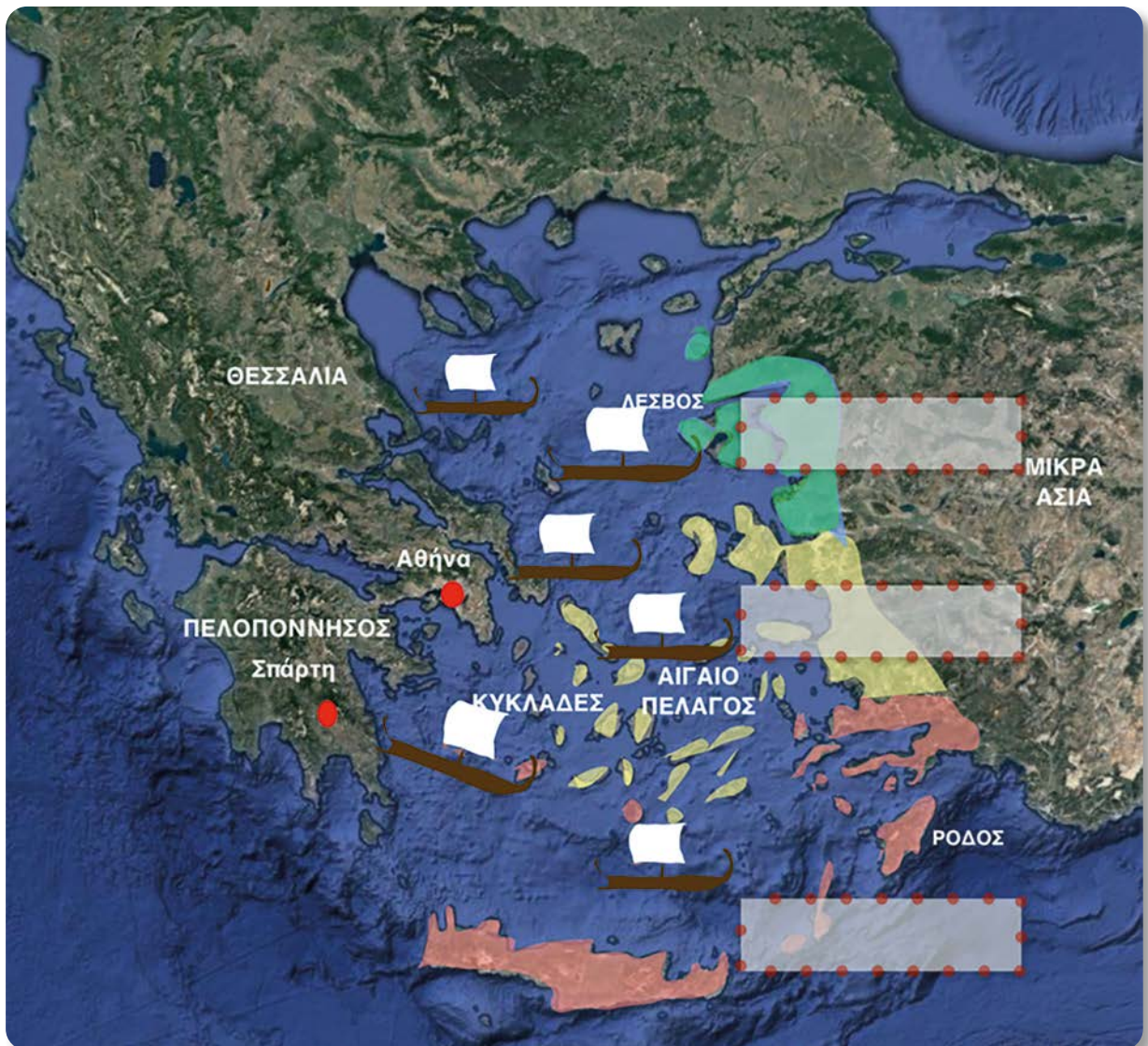

2. Με βάση τις διαφορετικές θεωρίες που παρουσιάστηκαν:
  - α. Ποιοι λόγοι πιστεύετε ότι προκάλεσαν την παρακμή του μυκηναϊκού πολιτισμού;
  - β. Ήταν ένας κύριος λόγος ή συνδυασμός πολλών; Χωριστείτε σε ομάδες και απαντήστε με επιχειρήματα.
3. Γράψτε ένα μικρό κείμενο με τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι άνθρωποι μετά την κατάρρευση του μυκηναϊκού πολιτισμού.

12

Μετακινήσεις πληθυσμών στην Ελλάδα και στις ακτές της Μικράς Ασίας

1. Χρωματίστε με το κατάλληλο χρώμα τα πανιά των караβιών που βρίσκονται στον χάρτη και συμπληρώστε τα τρία ελληνικά φύλλα εκεί που ταιριάζουν.

2. Χωριστείτε σε ομάδες και γράψτε ένα κείμενο που να περιγράφει την περιπέτεια μιας οικογένειας από μια αρχαία φυλή η οποία μετακινείται προς τα νησιά ή τη Μικρά Ασία.

3. Τοποθετήστε στον παρακάτω πίνακα τις φράσεις με τις αιτίες και τα αποτελέσματα των μετακινήσεων των ελληνικών πληθυσμών.

(διαμάχες και συγκρούσεις, εύρεση νέων αγορών, ίδρυση νέων οικισμών, ανάπτυξη εμπορίου, αναστάτωση και ανασφάλεια, αναζήτηση νέων εδαφών)

Αιτίες	Αποτελέσματα

4. Τι σκέφτεται; Πώς αισθάνεται ο Έλληνας άποικος στη νέα του πατρίδα; Συμπληρώστε τις σκέψεις του.

5. Παρόμοιες καταστάσεις μετακίνησης πληθυσμών συμβαίνουν και σήμερα. Ποιες είναι οι αιτίες και οι επιπτώσεις τέτοιων μεταναστεύσεων; Ποιες είναι οι ομοιότητες και ποιες οι διαφορές από την αρχαία εποχή; Συνεργαστείτε με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριάς σας και γράψτε μια εργασία πάνω σε αυτό το θέμα.

Μετακινήσεις πληθυσμών
στην Ελλάδα και στις ακτές
της Μ. Ασίας

1.3

Η επανεμφάνιση της γραφής: Η ομηρική ποίηση, η θρησκεία και η τέχνη των Ελλήνων

1. Συνεργαστείτε με την ομάδα σας για να διαμορφώσετε έναν διάλογο μεταξύ δύο αοιδών που συζητούν για τη σημασία της *Ιλιάδας* και της *Οδύσσειας* και πώς αυτά τα έπη επηρέασαν την εξέλιξη της αρχαίας ελληνικής κοινωνίας.
2. Εμπνευστείτε από τις γνώσεις που αποκτήσατε και ζωγραφίστε τα κεραμικά αγγεία, χρησιμοποιώντας γεωμετρικά σχέδια. Επίσης, σημειώστε το είδος του αγγείου.

3. Λύστε το σταυρόλεξο.

Οριζόντια

1. Ιερά που συγκέντρωναν ανθρώπους από όλο τον ελληνικό κόσμο.
3. Αφηγούνται ηρωικά κατορθώματα και αποτέλεσαν πηγή πληροφόρησης για την ομηρική εποχή.
5. Τα σχέδια που χρησιμοποιούσαν οι τεχνίτες για να ζωγραφίζουν στα αγγεία.
7. Ο δημιουργός των δύο μεγάλων επών.

Κάθετα

2. Αλφάβητο που δημιουργήθηκε με την προσθήκη των φωνήεντων.
3. Είχαν την υψηλότερη κοινωνική θέση.
4. Έπαιρνε συμβουλές από το συμβούλιο των γερόντων και είχε σημαντικές εξουσίες.
6. Στους δώδεκα θεούς του πίστευαν οι άνθρωποι της ομηρικής εποχής (ονομ. ενικού).
7. Στοιχείο της κοινωνικής οργάνωσης (ονομ. πληθ.).
8. Διέδωσαν τα έπη σε γιορτές και αγώνες.

Μάθε τα μέρη του αγγείου

Η καθημερινή ζωή στα ομηρικά χρόνια μέσα από την ασπίδα του Αχιλλέα

Η επανεμφάνιση της γραφής: Η ομηρική ποίηση, η θρησκεία και η τέχνη των Ελλήνων

2.2

Ο ελληνικός αποικισμός

1. Συμπληρώστε τη δεύτερη στήλη για να βρείτε τις διαφορές στις μετακινήσεις των ελληνικών πληθυσμών.

Μετακινήσεις κατά τον 12ο – 8ο αιώνα π.Χ.	Μετακινήσεις κατά τον 8ο – 6ο αιώνα π.Χ
Οι άποικοι έφευγαν απροετοίμαστοι.	
Οι άποικοι ζούσαν σε χωριά.	
Ο τόπος εγκατάστασης δεν επιλεγόταν από πριν.	
Η αναχώρηση ήταν χωρίς οργάνωση.	
Η μετακίνηση ήταν χωρίς αρχηγό.	
Οι μετακινήσεις έγιναν στην Ελλάδα και στα παράλια της Μ. Ασίας.	

2. Κυκλώστε τις λέξεις με τις οποίες ο Ελλανοδίκης θα «στεφανώσει» τους αθλητές των αγώνων: συμμετοχή, πόλεμος, εκεχειρία, προσπάθεια, νίκη, στεναχώρια, ευ αγωνίζεσθε, αλαζονεία

3. Βάλε κάτω από κάθε εικόνα το άθλημα των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων. Υπάρχουν τα αθλήματα αυτά στους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες; στάδιο (δρόμος), ακόντιο, άλμα, πυγμαχία, ιππικοί αγώνες, παγκράτιο (πάλη + πυγμαχία), πένταθλο (ακόντιο, δρόμος, άλμα, πάλη, δίσκος)

Ο ελληνικός αποικισμός

Πηγή εικόνων: Βικιπαίδεια

2.3

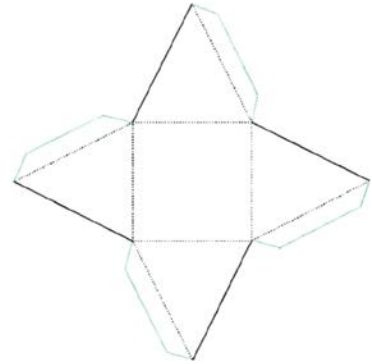
Τα πολιτεύματα στην αρχαϊκή Ελλάδα

1. Η πυραμίδα των πολιτευμάτων (κατασκευή).

Θα χρειαστούμε: 1 χαρτόνι μεγάλο κανσόν, ψαλίδι, κόλλα, μαρκαδόρους λεπτούς.

Οδηγίες

- Φτιάχνουμε στο χαρτόνι το ανάπτυγμα μιας πυραμίδας.
- Το πρώτο τρίγωνο το χωρίζουμε σε 4 ίσες λωρίδες και στην κάθε μία ζωγραφίζουμε τα ανθρωπάκια όπως στο δεύτερο σχήμα.
- Το δεύτερο τρίγωνο το χωρίζουμε σε 4 ίσες λωρίδες και γράφουμε στην καθεμία το όνομα του πολιτεύματος (1 για τη βασιλεία ή τυραννίδα, 3 για την ολιγαρχία ή αριστοκρατία, 4 για την τιμοκρατία και 7 για τη δημοκρατία).
- Το τρίτο τρίγωνο το χωρίζουμε σε 4 λωρίδες και στην καθεμία γράφουμε ποιος κυβερνά σε κάθε πολίτευμα.
- Γράφουμε τον τίτλο «Τα πολιτεύματα στα αρχαϊκά χρόνια» στο τέταρτο τρίγωνο.
- Αφού κόψουμε γύρω γύρω την πυραμίδα και κολλήσουμε κάθε πλευρά, περνάμε έναν σπάγγο στην κορυφή και την κρεμάμε στην τάξη μας.

1. Η πυραμίδα των πολιτευμάτων (κατασκευή)

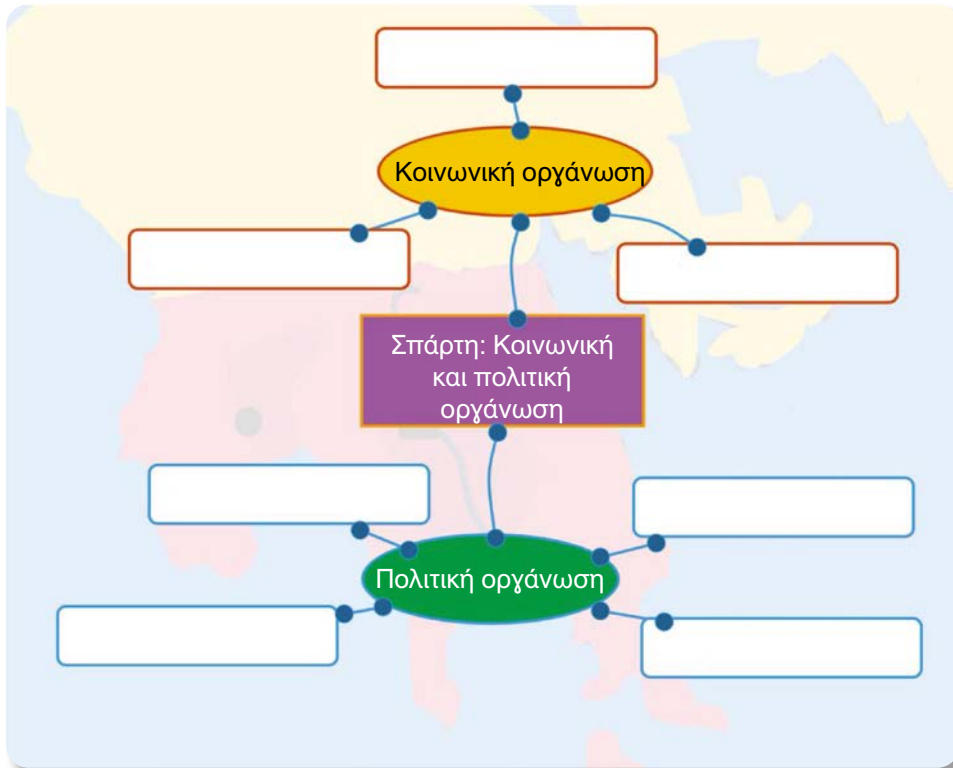
2. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση.

1. Ο βασιλιάς ανακοίνωνε κάτι σπουδαίο
 α. στους φίλους β. στον λαό γ. στην τηλεόραση
2. Οι άριστοι είχαν
 α. πολλά καράβια β. πολλά κτήματα γ. πολλά πρόβατα
3. Ο λαός αποφασίζει
 α. στην ολιγαρχία β. στην αριστοκρατία
 γ. στη δημοκρατία
4. Σήμερα ονομάζουμε τύραννο
 α. αυτόν που βοηθά β. αυτόν που σέβεται
 γ. αυτόν που βασανίζει
5. Οι πλούσιοι πήραν την εξουσία
 α. από τον βασιλιά β. από τον λαό γ. από τους ευγενείς
6. Στην τυραννίδα οι άνθρωποι
 α. αγαπούσαν τον τύραννο β. δεν είχαν χωράφια
 γ. ζούσαν ευτυχισμένοι
7. Αυτός που παίρνει με τη βία την εξουσία ονομάζεται
 α. άριστος β. τύραννος γ. βασιλιάς
8. Οι άριστοι πήραν την εξουσία
 α. από τον λαό β. από τον τύραννο γ. από τον βασιλιά
9. Την εξουσία την έχουν οι πλούσιοι έμποροι
 α. στη δημοκρατία β. στην τιμοκρατία γ. στην ολιγαρχία
10. Ο λαός αποφασίζει
 α. στη βασιλεία β. στην ολιγαρχία γ. σε κανένα από τα δύο

2.4

Σπάρτη: Κοινωνική και πολιτική οργάνωση

1. Συμπληρώστε τον εννοιολογικό χάρτη με την κοινωνική και πολιτική οργάνωση της Σπάρτης. Προσθέστε και τα δικά σας «κλαδιά» με πληροφορίες ή εικόνες.

2. α. Κάθε μαθητής να ζωγραφίσει σε χαρτόνι έναν Σπαρτιάτη στρατιώτη. Στη συνέχεια να δημιουργήσετε με τις κατασκευές σας τη σπαρτιατική φάλαγγα.

Υλικά

Χαρτόνι (για το σώμα), χρώματα ή μαρκαδόροι, ψαλίδι, κόλλα, μικρά κομμάτια χαρτιού (για δημιουργία δοράτων, ασπίδας)

Οδηγίες

Κόψτε ένα κομμάτι χαρτονιού σε σχήμα ανθρώπινου σώματος. Το ύψος του σώματος θα πρέπει να είναι περίπου 15-20 εκατοστά. Ζωγραφίστε τον στρατιώτη. Μπορείτε να ανατρέξετε σε εικόνες για έμπνευση. Δημιουργήστε τα όπλα κόβοντας μικρά κομμάτια χαρτιού ή χαρτονιού για να φτιάξετε τα δόρατα και την ασπίδα του στρατιώτη. Ζωγραφίστε για να προσθέσετε λεπτομέρειες. Συναρμολογήστε τον στρατιώτη.

β. Έχετε τον δικό σας χάρτινο Σπαρτιάτη-στρατιώτη που μπορείτε να τον χρησιμοποιήσετε για να αναπαραστήσετε σκηνές από την αρχαία Σπάρτη! Σήμερα παρουσιάστε τη σπαρτιατική φάλαγγα.

2.5 Σπάρτη: Η ζωή στην πόλη

1. Δημιουργήστε ένα κόμικ ή μια παρουσίαση ή μια σειρά αφισών για τη ζωή στη Σπάρτη. Ακολουθήστε τα παρακάτω βήματα.
  - Χωρισμός σε ομάδες, έρευνα για τη συλλογή στοιχείων και οργάνωση του υλικού.
  - Ξεκινήστε με μια σύντομη εισαγωγή σχετικά με την καθημερινή ζωή των Σπαρτιατών, τις αξίες τους και τις δραστηριότητές τους.
  - Καθορίστε τα θέματα που μπορείτε να ζωγραφίσετε, όπως η εκπαίδευση των νέων, τα συσσίτια, οι γυναίκες στη Σπάρτη, η ζωή των περιοίκων και των ειλωτών ή σκηνές από τους πολέμους.
  - Στο τέλος, παρουσιάστε τις εργασίες σας ανά ομάδες και σχολιάστε τις.
2. Κάντε έρευνα σχετικά με τα αποφθέγματα του Λακεδαιμόνιου Χείλωνα.
  - Κάθε μαθητής να επιλέξει ένα απόφθεγμα, να το ερμηνεύσει και να σχολιάσει τη σημασία του.
  - Κατασκευάστε ένα κολάζ με τα αποφθέγματα.
  - Πώς μπορείτε να εφαρμόσετε την έκφραση «γνώθι σαυτόν» στην καθημερινή σας ζωή; Μοιραστείτε σκέψεις και εμπειρίες.
  - Ανά ομάδες δημιουργήστε το δικό σας «λακωνικό απόφθεγμα».
3. Γράψτε ένα σύντομο κείμενο αναφέροντας πώς περνά την ημέρα του ένας νεαρός Σπαρτιάτης, ξεκινώντας από την εκπαίδευση, συνεχίζοντας με τη συμμετοχή του στην εκμάθηση της πολεμικής τέχνης και καταλήγοντας στα κοινά συσσίτια. Εστιάστε στις αξίες που χαρακτηρίζουν τη ζωή των Σπαρτιατών.

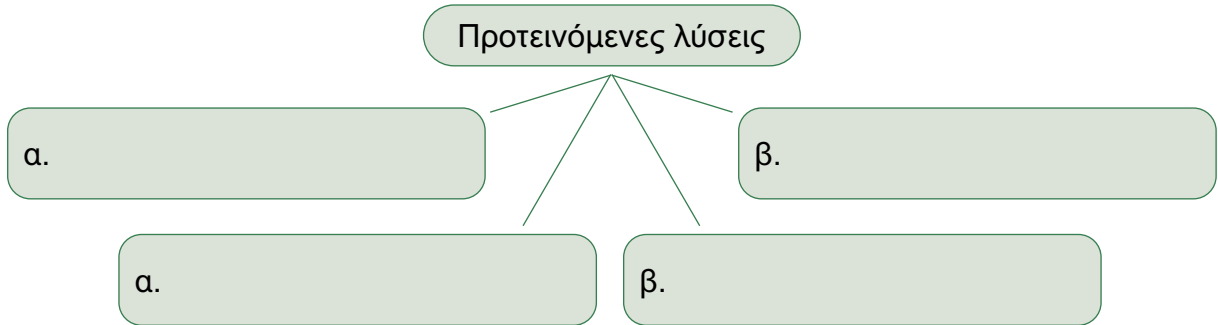
2.6

Αθήνα: Η εξέλιξη του πολιτεύματος

1. Μετά τον βασιλιά Κόδρο στην Αθήνα κυβερνούσαν οι αριστοκράτες. Τι λύσεις θα προτείνατε σε έναν κάτοικο της Αθήνας που βίωνε μια δύσκολη κατάσταση εξαιτίας της έλλειψης γραπτών νόμων;

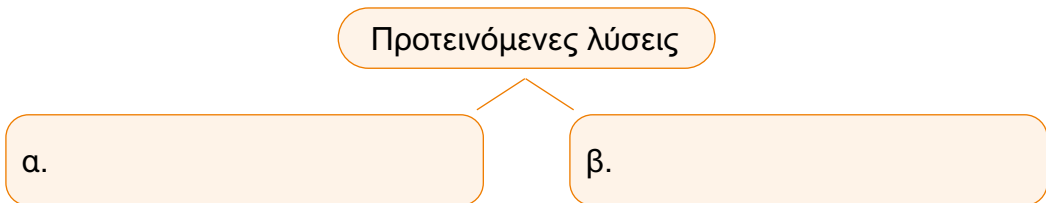
Πολιτικές δυσκολίες

- α. Οι αριστοκράτες μοιράζονταν όλες τις εξουσίες (πολιτική, στρατιωτική, δικαστική).
Αποτέλεσμα: Οι πολίτες αισθάνονταν .....
- β. Στο Άρειο Πάγο δίκάζαν οι αριστοκράτες χωρίς γραπτούς νόμους, όπως ήθελαν.
Αποτέλεσμα: Οι πολίτες αισθάνονταν .....
- γ. Ο Κύλωνας προσπάθησε να γίνει τύραννος.
Αποτέλεσμα: Οι πολίτες αισθάνονταν .....
- δ. Οι έμποροι, οι βιοτέχνες και οι γεωργοί, ενώ πρόσφεραν στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης, δεν συμμετείχαν στα αξιώματα της πόλης.
Αποτέλεσμα: Οι πολίτες αισθάνονταν .....

Κοινωνικές δυσκολίες

- α. Δεν υπήρχε ισότητα στους πολίτες και το πλήθος, οι φτωχοί Αθηναίοι, θεωρούνταν κατώτεροι.
Αποτέλεσμα: Οι πολίτες αισθάνονταν .....
- β. Η γη ανήκε στους λίγους, τους ευγενείς, και οι φτωχοί πολίτες γίνονταν δούλοι των πλουσίων.
Αποτέλεσμα: Οι πολίτες αισθάνονταν .....

2.7

Αθήνα: Η νομοθεσία του Σόλωνα και οι μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη

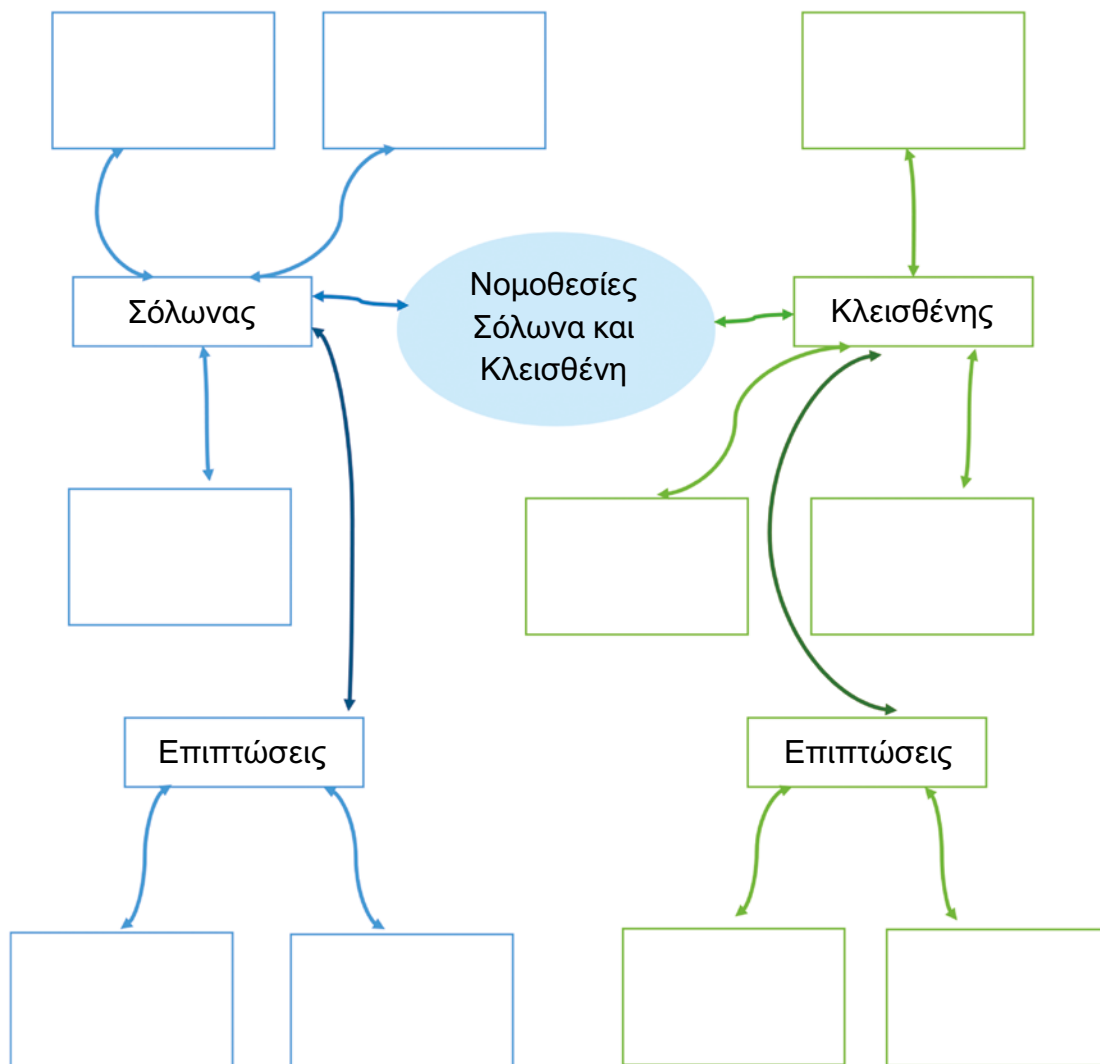
1. Χωριστείτε σε ομάδες και συμπληρώστε το σχεδιάγραμμα που ακολουθεί. Παρακάτω δίνονται φράσεις για να σας βοηθήσουν στον σχεδιασμό. Μπορείτε να συμπληρώσετε το σχεδιάγραμμα με δική σας διατύπωση, όπως και να προσθέσετε και δικά σας στοιχεία.

Νομοθεσία

Σεισάχθεια: διαγραφή χρεών, δημιουργία 10 φυλών, κατηγοριοποίηση ανά εισόδημα, Βουλή των Πεντακοσίων, απαγόρευση δουλείας για χρέη.

Δημοκρατία: Συμμετοχή όλων των πολιτών στην πολιτική.

Επιπτώσεις: Διαφωνία αριστοκρατών και αγροτών, ισονομία πολιτών, αντιμετώπιση της επιρροής των αριστοκρατών, μη ανακατανομή της γης.

2.8

Η τέχνη της αρχαϊκής περιόδου

1. Παρατηρήστε τον Κούρο της Αναβύσσου και την Κόρη Φρασίκλεια και απαντήστε στις ερωτήσεις.

α. Από τι υλικό είναι φτιαγμένα τα αγάλματα;

- πηλός
- γυαλί
- λίθος
- χαλκός
- μάρμαρο

β. Βρείτε και γράψτε τρία χαρακτηριστικά του Κούρου

.....

γ. Βρείτε και γράψτε τρία χαρακτηριστικά της Κόρης.

.....

δ. Σχεδιάστε ή φτιάξτε με πηλό ένα γλυπτό με τα χαρακτηριστικά του Κούρου και της Κόρης. Μπορείτε να το διακοσμήσετε με χρώματα και σχέδια που επιθυμείτε.

ε. Αναπαραστήστε με το σώμα σας τα αγάλματα και ντύστε τη Φρασίκλεια με ρούχα και κοσμήματα της αρχαίας εποχής. Αν ζούσε στη σημερινή εποχή, τι θα φορούσε;

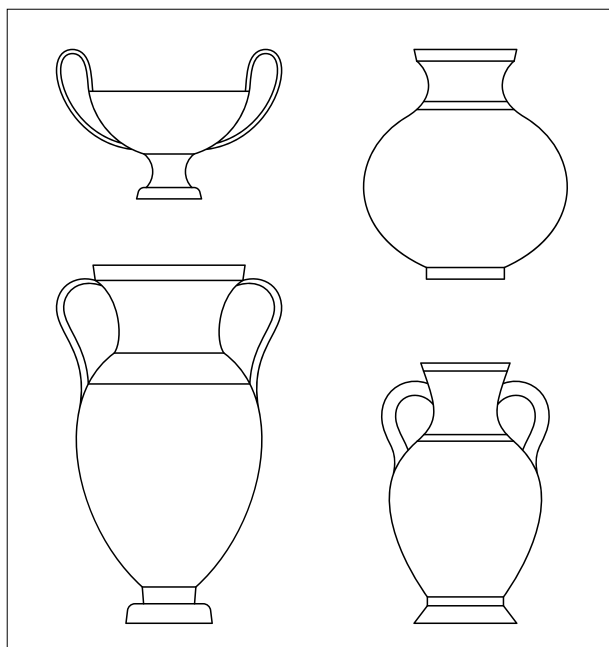
Ανακαλύπτω τα είδη των αρχαίων αγγείων

2. Γίνετε βοηθός του αρχιτέκτονα Καλλικράτη. Βρείτε στην εικόνα και σημειώστε με αριθμούς τα χαρακτηριστικά των τριών ρυθμών της αρχαίας αρχιτεκτονικής: 1.δωρικός ρυθμός, 2. ιωνικός ρυθμός, 3.κορινθιακός ρυθμός, 4.βάση, 5.κιονόκρανο,7. κίονας. Στη συνέχεια, σχεδιάστε τα και εσείς. Μπορείτε ομαδικά να ζωγραφίσετε ή να κατασκευάσετε έναν αρχαίο ναό με χαρακτηριστικά από τους τρεις ρυθμούς;

3. Γίνετε ο αγγειογράφος Σοφίλος και ζωγραφίστε στα παρακάτω αγγεία σκηνές από την καθημερινή σας ζωή. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε μελανόμορφη ή ερυθρόμορφη τεχνική.

2.9

Τα γράμματα

1. Ποιοι είναι οι εκπρόσωποι της επικής, διδακτικής, λυρικής ποίησης και της φιλοσοφίας στα αρχαϊκά χρόνια; Βάλτε Χ στην κατάλληλη στήλη.

	Επική ποίηση	Διδακτική ποίηση	Λυρική ποίηση	Φιλοσοφία
Πυθαγόρας				
Αρχίλοχος				
Αλκαίος				
Όμηρος				
Ηράκλειτος				
Σαπφώ				
Ησίοδος				
Θαλής				
Παρμενίδης				
Πίνδαρος				

2. Η διάσημη ποιήτρια Σαπφώ διοργανώνει στη Λέσβο ένα συμπόσιο ποίησης. Καλεσμένοι της είναι οι ποιητές της εποχής.

- α. Χωριστείτε σε ομάδες. Διαλέξτε τον ποιητή που θα εκπροσωπήσετε στο συμπόσιο. Βρείτε πληροφορίες για τη ζωή του και αποσπάσματα από τα έργα του.
- β. Διαβάστε τα ποιήματα σε μια σκυταλοδρομία ποιητικής απαγγελίας.
- γ. Συνθέστε και τα δικά σας ποιήματα, ώστε να ολοκληρωθεί με επιτυχία το συμπόσιο.

Οι φιλόσοφοι στα αρχαϊκά χρόνια

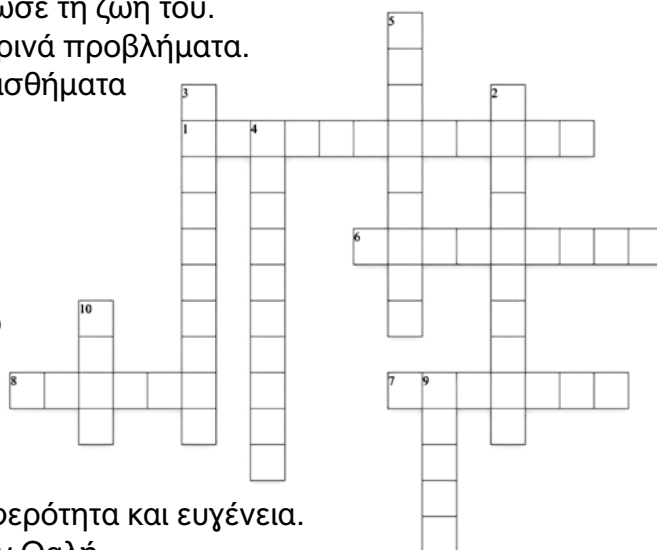
3. Λύστε το σταυρόλεξο.

Οριζόντια

- 1. Πίστευε ότι ο κόσμος προήλθε από το άπειρο.
- 6. Στη μάχη πέταξε την ασπίδα του και έσωσε τη ζωή του.
- 7. Ασχολήθηκε με το παρόν και τα καθημερινά προβλήματα.
- 8. Ποίηση που εκφράζει προσωπικά συναισθήματα και ιδέες.

Κάθετα

- 2. Πίστευε πως τα πάντα αλλάζουν και τίποτα δεν μένει το ίδιο.
- 3. Φιλόσοφος που ερεύνησε την αρχή του κόσμου με τη δύναμη του νου, πέρα από αυτό που βλέπουμε,
- 4. Είχε ως αρχή του κόσμου τον αέρα.
- 5. Θεωρούσε ότι με τους αριθμούς μπορούμε να εξηγήσουμε τον κόσμο.
- 9. Ύμνησε την αγάπη και τον γάμο με τρυφερότητα και ευγένεια.
- 10. Προέλευση του κόσμου σύμφωνα με τον Θαλή.

4. Ο Αριστόβουλος και ο Φιλόδημος από τη Μίλητο δεν αντέχουν άλλο αυτές τις συνθήκες. Αποφασίζουν, μαζί με τους κατοίκους των άλλων πόλεων, να ακολουθήσουν τον Αριστάγορα και να κάνουν επανάσταση. Ποια όπλα θα χρειαστούν για τις μάχες σε στεριά και θάλασσα; Μπορείτε να τα διαλέξετε και να τα ζωγραφίσετε;

• κράνος κορινθιακού τύπου • κοντό δόρυ • μεγάλο τόξο	• μαλακά σκουφιά • πολεμικές τριήρεις • στρογγυλή ασπίδα • ξίφος	• μεταλλικός θώρακας • πολύχρωμο χιτώνα • μεγάλο δόρυ • φαρέτρα	• βέλη

3.2 Ο περσικός κίνδυνος. Η μάχη του Μαραθώνα

1. Κάντε ένα σχέδιο απεικονίζοντας την παράταξη των ελληνικών και των περσικών δυνάμεων στη μάχη του Μαραθώνα.

2. Συνδέστε κάθε γεγονός ή ενέργεια ή απόφαση από τη δεξιά στήλη με το αντίστοιχο πρόσωπο στην αριστερή στήλη.

Δαρειός ο Μέγας	•	•	Ευφυές στρατηγικό σχέδιο
Δάτης και Αρταφέρνης	•	•	Τρικυμία καταστρέφει τον περσικό στόλο στον Άθω
Πλαταιείς	•	•	Ενίσχυση του στρατού των Αθηναίων στον Μαραθώνα και παράδειγμα ενότητας
Μιλτιάδης	•	•	Εκστρατεία για την τιμωρία της Αθήνας και της Ερέτριας και αίτημα για «γη και ύδωρ»
Μαρδόνιος	•	•	Αποβίβαση στον Μαραθώνα, πυρπόληση Ερέτριας και προσπάθεια εισβολής στην Αθήνα

3. Φανταστείτε ότι είστε ο Αθηναίος στρατιώτης Ευμένης που επιστρέφει στο σπίτι του μετά τη νίκη στον Μαραθώνα. Αφηγηθείτε στην οικογένειά σας τα συναισθήματα, τις εμπειρίες και τα γεγονότα της μάχης.

Ανακαλύπτω την ενδυμασία του Πέρση τοξότη και του Αθηναίου οπλίτη στη μονομαχία τους στο εσωτερικό ενός αγχείου

Ένωσε τα κομμάτια του Μαραθωνομάχου σε αναμνηστικό νόμισμα

Η μάχη του Μαραθώνα

3.3 Η μάχη των Θερμοπυλών

1. Δημάρατος: «Οι άνδρες αυτοί προετοιμάζονται να πολεμήσουν και όταν δίνουν μάχη για ζωή ή θάνατο, τότε στολίζουν το κεφάλι τους».

Χωριστείτε σε ομάδες. Μπορείτε να φανταστείτε έναν διάλογο του Λεωνίδα με τους πολεμιστές του πριν από την τελική αναμέτρηση με τους Πέρσες; Διατυπώστε τον διάλογο, μοιράστε ρόλους και παρουσιάστε τον στους συμμαθητές και στις συμμαθήτριές σας. Μπορείτε να επιλέξετε και λέξεις ή φράσεις από τον παρακάτω πίνακα.

άνδρες με ανώτερη πολεμική αρετή, αδιαπέραστη οπλιτική φάλαγγα, αγάπη για την ελευθερία και την πατρίδα, άνδρες ωραίοι και στεφανωμένοι πριν από μάχη για ζωή ή θάνατο, μολών λαβέ, Εφιάλτης, προδοσία, θάρρος και τόλμη απέναντι σε πολυάριθμο στρατό, στρατιώτες σύμβολο αρετής, αυτοθυσίας, υπερηφάνειας, τιμή και δόξα για τον ένδοξο θάνατο

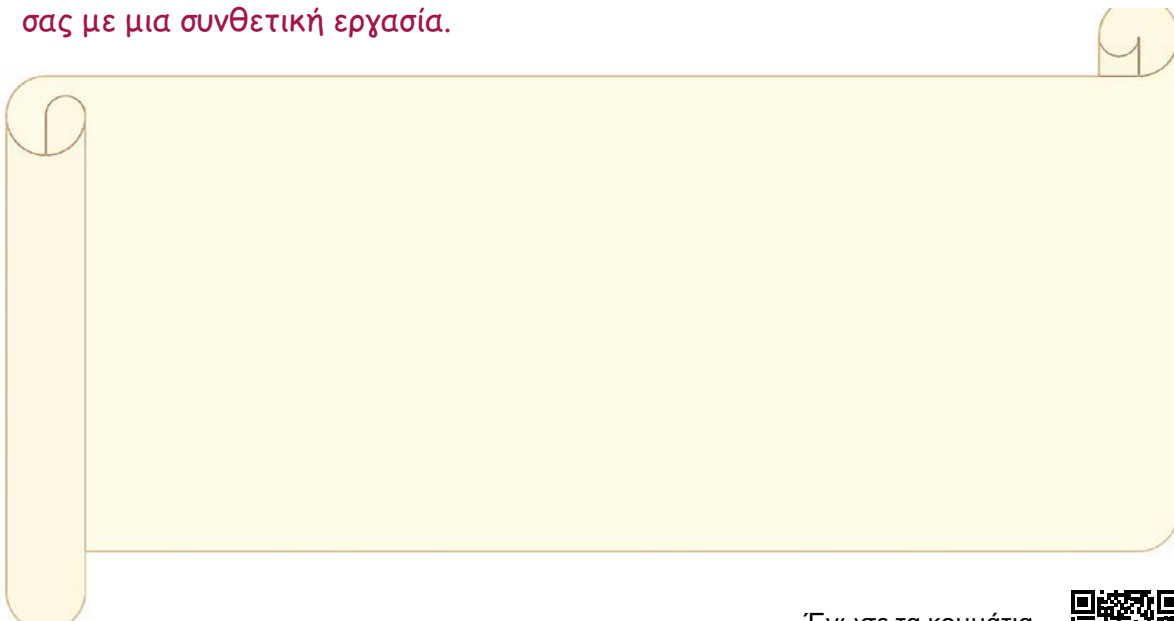
Λεωνίδας: .....

.....

Στρατιώτης: .....

.....

2. «Στέλνω μήνυμα σε έναν στρατιώτη που πολεμά στις Θερμοπύλες». Επιλέξτε διάφορα εκφραστικά μέσα για να στείλετε το μήνυμά σας, όπως κείμενο, ποίημα, επίγραμμα, ζωγραφιά, νόμισμα ή κόμικ. Στη συνέχεια παρουσιάστε όλοι τα μηνύματά σας με μια συνθετική εργασία.

Ένωσε τα κομμάτια
του αγγείου με τη μάχη
του οπλίτη και της Αμαζόνας

3.4 Η ναυμαχία της Σαλαμίνας

1. Αναπαραστήστε ζωγραφικά τη ναυμαχία της Σαλαμίνας.

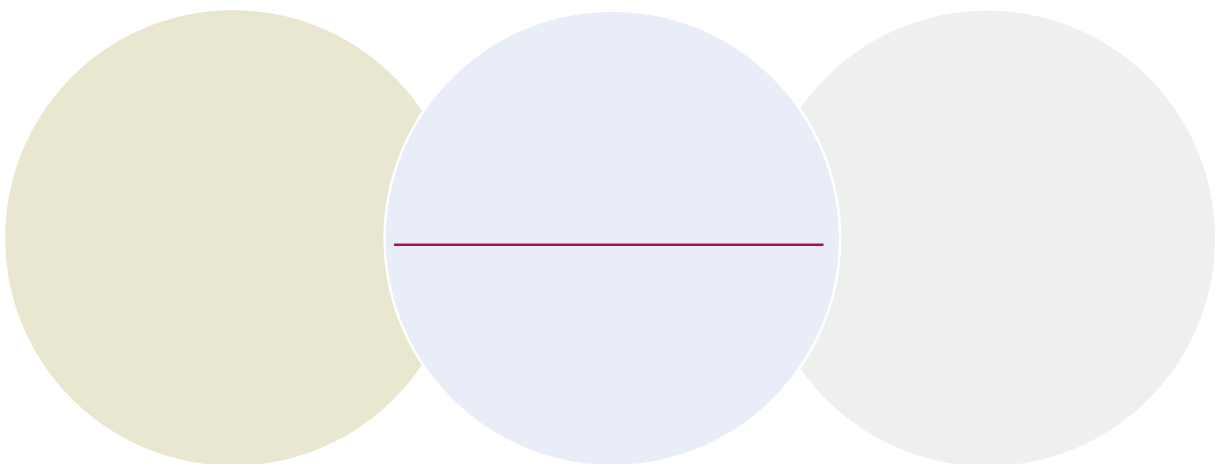

2. Συσχετίστε το στρατηγικό σχέδιο του Θεμιστοκλή με αυτό του Μιλτιάδη. Καταγράψτε τα σχέδια και αναζητήστε διαφορές και κοινά στοιχεία.

Σχέδιο Μιλτιάδη
(στρατηγική, στόχος,
τόπος)

Κοινά στοιχεία
(αποτέλεσμα,
εκμετάλλευση χώρου,
στρατηγική)

Σχέδιο Θεμιστοκλή
(στρατηγική, στόχος,
τόπος)

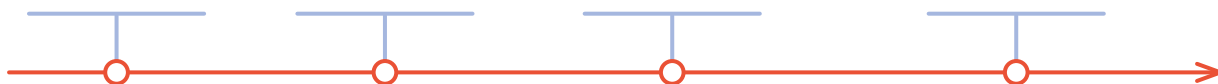

Διαφορές
(τόπος, στρατηγική)

3.5

Η μάχη των Πλαταιών, η ναυμαχία της Μυκάλης και το τέλος των Περσικών Πολέμων

1. «Η ιστορική γραμμή των Περσικών Πολέμων». Χωριστείτε σε ομάδες. Συμπληρώστε σε χρονική σειρά τις μάχες και τις ναυμαχίες των Περσικών Πολέμων και ενώστε τις εικόνες με τη μάχη-ναυμαχία που ταιριάζει. Μπορείτε να δημιουργήσετε τη δική σας ιστορική γραμμή με χρωματιστά χαρτόνια και εικόνες και να την αναρτήσετε στην τάξη σας.

2. Χωριστείτε σε ομάδες. Συζητήστε μεταξύ σας τι σας εντυπωσίασε σε κάθε μάχη και διατυπώστε τις εντυπώσεις σας στα πλαίσια του παρακάτω πίνακα. Παρουσιάστε τις απόψεις σας και στους υπόλοιπους συμμαθητές και συμμαθήτριές σας.

.....

.....

.....

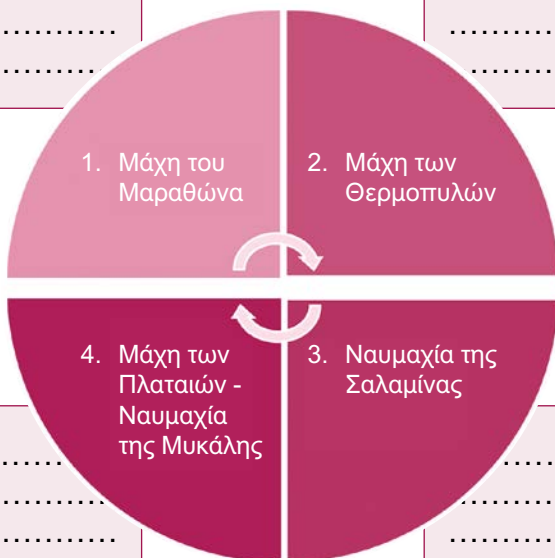
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.1 Η Αθήνα γίνεται η πιο ισχυρή δύναμη

1. «Αγώνας επιχειρημάτων Αθήνας-Σπάρτης»: Τοποθετήστε (Α) για Αθηναίους, (Σ) για Σπαρτιάτες. Διαλέξτε πλευρά και αντιπαραθέστε επιχειρήματα για τη συμβολή σας στον πόλεμο με τους Πέρσες. Προσθέστε και δικά σας.

Εμείς που δεχτήκαμε τις περισσότερες καταστροφές και πολεμούσαμε στην πρώτη γραμμή είμαστε άξιοι να είμαστε ηγέτες και να προστατεύουμε τους Έλληνες από τους Πέρσες.

Μόνο εμείς και οι Ερετριείς στείλαμε βοήθεια στους Έλληνες της Μ. Ασίας όταν επαναστάτησαν για την ελευθερία τους εναντίον των Περσών.

Με τη θυσία, την ανδρεία και το θάρρος του βασιλιά μας Λεωνίδα και των 300 πολεμιστών του δώσαμε σε όλους τους Έλληνες ένα παράδειγμα αυτοθυσίας και αγάπης για την πατρίδα.

Στον Μαραθώνα μόνοι μας αντιμετωπίσαμε με γενναιότητα και στρατηγική τον πολυάριθμο περσικό στρατό και σώσαμε όλους τους Έλληνες από τους Πέρσες.

Πολλές πόλεις έχασαν το ηθικό τους και παραδόθηκαν ή συνεργάστηκαν με τους Πέρσες, ενώ εμείς, που δεν παραδοθήκαμε, υποστήκαμε την καταστροφή της πόλης μας από τους Πέρσες.

Εμείς με τον στρατό μας στην ξηρά, την οπλιτική φάλαγγα και το σχέδιο του Πausανία πετύχαμε τη σπουδαία νίκη στη μάχη των Πλαταιών.

Είμαστε η μεγαλύτερη ναυτική δύναμη στην Ελλάδα και, με το σχέδιο του στρατηγού μας Θεμιστοκλή, διαλύσαμε τον περσικό στόλο στη ναυμαχία της Σαλαμίνας.

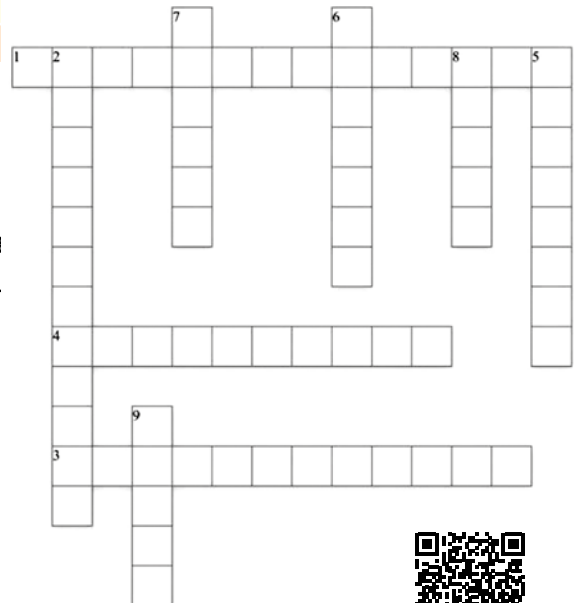
2. Λύστε το σταυρόλεξο.

Οριζόντια

1. Η συμμαχία των πόλεων-κρατών της Πελοποννήσου.
3. Ποταμός όπου οι Αθηναίοι νίκησαν τους Πέρσι και έβαλαν οριστικό τέλος στην περσική απειλή.
4. Πρωτεργάτης της Α΄ Αθηναϊκής Συμμαχίας, γνωστός και ως «Δίκαιος».

Κάθετα

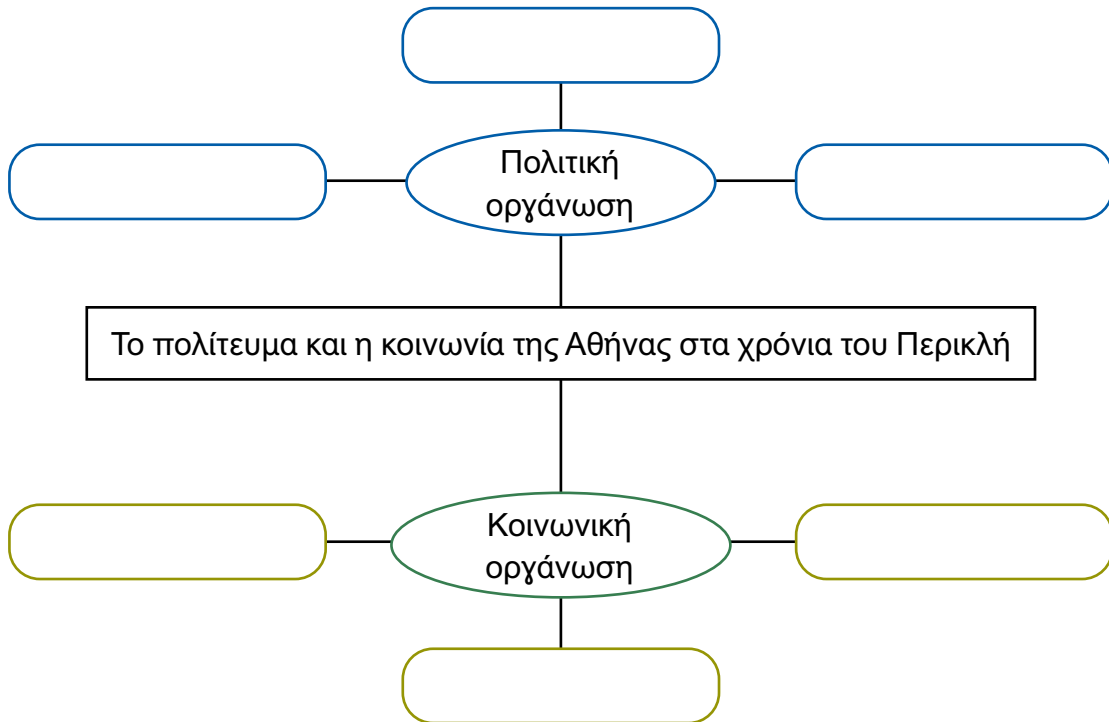
2. Οι δέκα Αθηναίοι διαχειριστές του συμμαχικού ταμείου.
5. Κυριαρχία ενός κράτους ή μιας ομάδας ανθρώπων πάνω σε άλλους.
6. Ονομασία της πρώτης κοινής συμμαχίας που προσκάλεσε τα ελληνικά κράτη να δημιουργήσουν η Αθήνα.
7. Πόλη-κράτος με την οποία η Αθήνα λειτουργούσε ανταγωνιστικά καθώς μεγάλωνε η επιρροή της στη συμμαχία.
8. Πόλη που ανέλαβε την προστασία των ελληνικών πόλεων του Αιγαίου και της Μ. Ασίας μετά τις νίκες εναντίον των Περσών.
9. Περιοχή που ελευθέρωσε ο Αθηναίος στρατηγός Κίμωνας από τους Πέρσες.

Η Αθήνα γίνεται
η πιο ισχυρή
δύναμη

4.2 Το πολίτευμα και η κοινωνία της Αθήνας στα χρόνια του Περικλή

1. Συμπληρώστε στο σχεδιάγραμμα την κοινωνική και πολιτική οργάνωση της Αθήνας στα χρόνια του Περικλή.

2. Βρείτε τις κατάλληλες λέξεις που αφορούν το πολίτευμα και την κοινωνία στα χρόνια του Περικλή συμπληρώνοντας τα κενά στο παρακάτω κείμενο.

Το ..... πολίτευμα της Αθήνας ενισχύθηκε περισσότερο από τον ..... ώστε όλες οι εξουσίες να ασκούνται από το ..... . Ενθάρρυνε τους ..... να συμμετέχουν στα ..... και καθιέρωσε ..... για τα δημόσια αξιώματα. Η Εκκλησία του Δήμου συνεδρίαζε στην ..... και οι Αθηναίοι πολίτες αποφάσιζαν με ..... για τα θέματα που προετοίμαζε η ..... . Σχεδόν όλοι οι άρχοντες εκλέγονταν με ..... και πριν αναλάβουν καθήκοντα περνούσαν από ..... . Οι Αθηναίοι ..... κατάγονταν από γονείς ..... και είχαν τα ίδια ..... απέναντι στους νόμους. Οι μέτοικοι ασχολούνταν κυρίως με το ..... και για τη διαμονή τους πλήρωναν το ..... . Οι δούλοι δεν είχαν ..... και δούλευαν στα ..... ή στα .....

Το πολίτευμα στα χρόνια του Περικλή

4.3 Η κοινωνία και η ζωή στην αρχαία ελληνική πόλη

1. Βρείτε τις διαφορές μεταξύ των ομάδων πληθυσμού και του τρόπου ζωής στις δύο πόλεις-κράτη, Σπάρτη - Αθήνα, τοποθετώντας τις λέξεις του πίνακα στη στήλη που ταιριάζουν.

θρησκευτική συμμετοχή, οικιακές εργασίες, ιδιωτική εκπαίδευση, φυσική αγωγή, «καλοί καγαθοί», παιδαγωγός, συμπόσια, γιορτές, ψαράδες, οικονομικές δραστηριότητες, παζαρεύουν, πολιτικολογούν, αγορά, συζήτηση, δημόσια εκπαίδευση, χορός, κρυπτεία, φιλοπατρία, γενναιότητα, είλωτες - αγρότες, μέτοικοι - εμπόριο, ολιγαρχία, στρατιωτική ζωή, όμοιοι, «λακωνισμός», λιτότητα, παιδοτρίβης, γυναικωνίτης, γάμος, ρήτορες, θέατρο, ανεξαρτησία, έμποροι, ανώτερη εκπαίδευση, καλλωπισμός, προίκα, συγκεντρωση, πειθαρχία			
Θέση της γυναίκας	Αγωγή των νέων	Καθημερινές ασχολίες	Ανάπτυξη του πολιτικού βίου
Αθήνα			
Σπάρτη			

2. «Παίζοντας με την Πολυξένη και τον Νέαρχο». Δύο παιδιά από την αρχαία Αθήνα σάς καλούν να παίξετε με τα παιχνίδια τους. Θυμίζουν πολύ αυτά που παίζετε και εσείς σήμερα, μόνο οι ονομασίες αλλάζουν. Πάρτε πηλό και άλλα υλικά, δημιουργήστε, ζωγραφίστε και παίξτε τα παιχνίδια. Βάλτε τα σε ένα μεγάλο κουτί και φτιάξτε τη «βαλίτσα με τα αρχαία παιχνίδια».

Πήλινα παιχνίδια: κουδουνίστρες, σβούρες, αμαξάκια με ρόδες, κούκλες (πλαγγόνες), ζωάκια, ζάρια (πεσσοί), σφαίρες (μπάλες), στεφάνια, τραμπάλες, σχοινάκια, γιο-γιο.

Ομαδικά παιχνίδια: κυνηγητό (αμπάριζα), κρυφτό, τυφλόμυγα (χαλκή μυία), κλέφτες και αστυνόμοι (βασιλίνδα), αστράγαλοι (αστραγαλίζειν): μονά-ζυγά. Ο ένας κρύβει στις παλάμες τους αστραγάλους (ή μικρά βοτσαλάκια) και ο άλλος προσπαθεί να μαντέψει αν είναι μονά ή ζυγά.

Πεντέλιθα (πεντόβολα): Το κάθε παιδί έχει κοντά του πέντε μικρά βοτσαλάκια. Πετά ένα ψηλά και το ξαναπιάνει αφού πάρει από κάτω άλλη μία πετρούλα.

Μπιζ (το κολλαβίζειν): Ένα παιδί κρύβει το πρόσωπό του και ένα από την ομάδα τον αγγίζει από πίσω του στη μασχάλη. Όλοι στριφογυρίζουν φωνάζοντας «ζζζζζζζ», όπως η μέλισσα, και προσπαθεί να μαντέψει ποιος τον χτύπησε.

Το κουτσό (ο ασκωλιασμός): Ποιος θα πηδήξει μακρύτερα με το ένα πόδι, ποιος θα πιάσει τους άλλους που τρέχουν με το ένα πόδι ή μετρούν ποιος θα κάνει τα περισσότερα πηδήματα με το ένα πόδι.

Ομάδες (εις ώμιλλαν): Σε έναν κύκλο χαραγμένο στο χώμα οι παίκτες προσπαθούν με δέκα βολές από απόσταση να στείλουν τον αστράγαλό τους (ή πετραδάκι) μέσα στον κύκλο.

4.4 Ο χρυσός αιώνας της τέχνης

1. Συμμετοχική έρευνα δράσης: «Περίπατοι στην Αρχαία Αγορά της Αθήνας». Επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο και στο Μουσείο της Αρχαίας Αγοράς με ομαδικές βιωματικές δραστηριότητες στο πεδίο.

α. Προετοιμασία πριν από την επίσκεψη.

- Κατανομή μαθητών σε ομάδες έρευνας.
- Ψηφιακή περιήγηση στο Μουσείο της Αρχαίας Αγοράς.
- Προμήθεια ψηφιακών εργαλείων για έρευνα και καταγραφή, χάρτες, κείμενα για βασικά θέματα (απόσπασμα από φιλοσοφικό διάλογο του Σωκράτη, τον Επιτάφιο του Περικλή, αγγειοπλαστική, οστρακισμός, συμπόσιο, ναός Ηφαίστου).
- Τσάντα πλάτης με ψηφιακά μέσα (αν υπάρχουν) και υλικά ζωγραφικής.

β. Δραστηριότητες των ομάδων εργασίας στον υπαίθριο αρχαιολογικό χώρο και στις σχετικές με τα θέματα προθήκες του μουσείου.

- **ΟΜΑΔΑ: «Σωκράτης»**
Μαθητές αναβιώνουν φιλοσοφικό διάλογο στη Στοά του Ελευθερέως Διός.
- **ΟΜΑΔΑ: «Αγορανόμοι - Μετρονόμοι - Έμποροι και Καταναλωτές»**
Δραματοποίηση αγοραπωλησιών στην Αγορά.
- **ΟΜΑΔΑ: «Ιάσων ο Αθήναιος»**
Παρουσίαση αγαλμάτων, συμβολισμοί *Ιλιάδας* και *Οδύσσειας*.
- **ΟΜΑΔΑ: «Εξηκίας»**
Παρουσίαση της τέχνης αγγειοπλαστικής μέσω παραγγελιών και καταγραφής των αγγείων.
- **ΟΜΑΔΑ: «Αριστέιδης»**
Παρουσίαση οστρακισμού με πρακτική δραστηριότητα για σύγχρονα θέματα (σχολική βία, μόλυνση του περιβάλλοντος, ανεργία των νέων κ.ά.).
- **ΟΜΑΔΑ: «Περικλής»**
Παρουσίαση εκθεμάτων για τη δημοκρατία, με ρόλους δικαστή (Ηλιαία), Περικλή και ορισμό της κλεψύδρας για τον χρόνο αγόρευσης.
- **ΟΜΑΔΑ: «Πλάτων»**
Συζήτηση περί οικιακής χρήσης κεραμικών και προετοιμασία συμποσίου.
- **ΟΜΑΔΑ: «Ήφαιστος»**
Ξενάγηση στον ναό του Ηφαίστου από την προοπτική του θεού και της θεάς.

γ. Δραστηριότητες για όλες τις ομάδες στο μουσείο.

- **Εξερεύνηση και καταγραφή**

Επιλέξτε ένα έκθεμα, παρατηρήστε από κάθε γωνία, χρησιμοποιήστε ψηφιακά μέσα για φωτογραφίες ή ζωγραφίστε το, σημειώνοντας τον τίτλο του, το μουσείο και την ημερομηνία.

- **Αναστοχασμός «Κλείνω τα μάτια και βλέπω πιο καλά»**

Σε ήσυχο σημείο, αναλογιστείτε την επίσκεψη κλείνοντας τα μάτια, σκεφτείτε αντικείμενα, χρώματα, μυρωδιές, ήχους και δημιουργήστε ιστορίες γι' αυτά.

- **Συζήτηση και συγκρίσεις**

Μοιραστείτε σκέψεις για το πλήθος των εκθεμάτων, το παλαιότερο και το πιο πρόσφατο έκθεμα του μουσείου, τον τρόπο απόκτησης, ποιοι τα χρησιμοποιούσαν και εάν τα χρησιμοποιούμε σήμερα.

δ. Δραστηριότητες για όλες τις ομάδες στο σχολείο.

Η εμπειρία στο μουσείο και στον αρχαιολογικό χώρο με τις δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν θα αποτελέσουν τη βάση για μια σειρά από δημιουργικές και εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες.

- **Διοργάνωση εκθέσεων**

Παρουσίαση ζωγραφιών, σκίτσων και φωτογραφιών.

- **Προβολή ντοκιμαντέρ/δημιουργιών**

Εμφάνιση ντοκιμαντέρ ή άλλων ψηφιακών δημιουργιών.

- **Αναστοχαστικές συζητήσεις.**

- **Δημιουργικές εργασίες**

Ενθάρρυνση νέων δημιουργικών προτάσεων και παρουσιάσεων.

Σημείωση: Όλες οι δραστηριότητες στο μουσείο και στον αρχαιολογικό χώρο προσφέρουν εξαιρετικές ευκαιρίες για βιντεοσκόπηση και φωτογράφιση, δημιουργώντας υλικό για τη σύνθεση ενός ντοκιμαντέρ ή άλλων πρωτότυπων συνθετικών δημιουργιών που καταγράφουν και εμβαθύνουν την εμπειρία της επίσκεψης στο μουσείο και στον αρχαιολογικό χώρο, ενθαρρύνοντας τη δημιουργική έκφραση και την αναστοχαστική σκέψη.

Ο «Χρυσός Αιώνας»
της τέχνης

4.5

Η Αθήνα γίνεται σχολείο της Ελλάδας

1. Χωριστείτε σε ομάδες. Η κάθε ομάδα να κάνει μια μικρή έρευνα για σημαντικά πρόσωπα των γραμμάτων του 5ου αιώνα π.Χ., όπως ο Σωκράτης, ο Ηρόδοτος, ο Θουκυδίδης κ.ά. Εξερευνήστε την προσφορά τους στα γράμματα και πώς επηρέασαν την εποχή τους και τις μετέπειτα γενιές. Στο τέλος, καλείστε να παρουσιάσετε τα ευρήματα για το πρόσωπο που μελετήσατε μέσα από πρωτότυπες και εμπνευσμένες δημιουργικές μορφές έκφρασης: γράφοντας ένα άρθρο, δημιουργώντας μια ζωγραφιά ή ένα κολάζ, παρουσιάζοντας μια παντομίμα, ή αξιοποιώντας τις δυνατότητες που προσφέρουν οι ψηφιακοί τρόποι έκφρασης.

2. Ετοιμάστε μια θεατρική παράσταση με οδηγό τους *Όρνιθες του Αριστοφάνη*.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ: Δύο Αθηναίοι, ο Πισθέταιρος και ο Ευελπίδης, έφυγαν από την πόλη τους και ψάχνουν έναν τόπο ειρηνικό για να ζήσουν. Μαζί με τον Τσαλαπετεινό και τα άλλα πουλιά φτιάχνουν στα σύννεφα τη «Νεφελοκοκκυγία», τη χώρα των πουλιών. Η πόλη έγινε διάσημη και φτάνουν και άλλοι κάτοικοι.

ΤΣΑΛΑΠΕΤΕΙΝΟΣ: Πισθέταιρε, το τείχος χτίστηκε πέρα ως πέρα, μακρύ και μεγαλόπρεπο.

ΠΟΥΛΙΑ: Μα τον Ποσειδώνα, η πιο ωραία πόλη του κόσμου είναι η Νεφελοκοκκυγία μας. Κι όποιος μαζί μας θέλει να μείνει και να καλοπερνάει από δω και πέρα, ας έρθει κοντά μας.

ΠΟΙΗΤΗΣ: Τη Νεφελοκοκκυγία την ευτυχισμένη, ω Μούσα, τραγούδησε με τους ύμνους σου, και κάνε τη μεγάλη και τρομερή, τριαλαλί τριαλαλί.

ΠΙΣΘΕΤΑΙΡΟΣ: Ποιος είσαι εσύ και τι θέλεις;

ΠΟΙΗΤΗΣ: Είμαι ποιητής και ήρθα να αποκτήσω σ' εσάς της έμπνευσης τα φτερά.

ΠΙΣΘΕΤΑΙΡΟΣ: Φίλοι μου, σκέφτομαι πως, αν θέλουμε η πόλη μας να ευτυχήσει, καλύτερα να μη δεχόμαστε τον καθένα.

ΕΥΕΛΠΙΔΗΣ: Ναι, ναι, να μη δεχόμαστε φαντασμένους ποιητές που άλλο δεν ξέρουν παρά να κολακεύουν.

ΠΙΣΘΕΤΑΙΡΟΣ: Κι ούτε να δεχτούμε ψεύτικους νόμους, πολιτικούς που θέλουν με το ζόρι να μας κυβερνούν κοιτώντας μόνο το συμφέρον τους, ούτε ανθρώπους που μας έχουν κάνει κακό.

ΕΥΕΛΠΙΔΗΣ: Κι αυτούς να τους διώχνουμε. Είδες πώς κατάντησαν την πόλη που γεννηθήκαμε, την Αθήνα μας...

ΠΟΥΛΙΑ: Πολλοί έχουν ερωτευτεί την πόλη μας. Εμείς, όμως, προσεκτικά εξετάζοντας όσους φτάνουν εδώ, θα δίνουμε φτερά που ταιριάζουν σε όσους μας ταιριάζουν.

ΠΙΣΘΕΤΑΙΡΟΣ: Κι ακόμα λέω πως, αφού κουραστήκαμε για να φτιάξουμε μια τέτοια πόλη, είναι κρίμα και άδικο να μη γίνουμε ξανά οι αφέντες του κόσμου.

ΠΟΥΛΙΑ: Και πώς, πώς, πώς θα γίνει αυτό;

ΠΙΣΘΕΤΑΙΡΟΣ: Καθώς η πόλη μας χτίστηκε στα σύννεφα, ανάμεσα στη γη και στον ουρανό, έχουμε απ' όλους την καλύτερη θέση. Θα ζητήσουμε λοιπόν την εξουσία από τον Δία.

ΠΟΥΛΙΑ: Και θα δεχτεί;

- Συνεχίστε την ιστορία και δώστε το τέλος που επιθυμείτε.
- Μοιράστε ρόλους, ντυθείτε πουλιά με κοστούμια και μάσκες πουλιών με απλά υλικά, βάλτε και την κατάλληλη μουσική και παίξτε το απόσπασμα από τους *Όρνιθες* του Αριστοφάνη.
- Μπορείτε να αναζητήσετε ή να γράψετε εσείς τις υπόλοιπες σκηνές και να παίξετε ολόκληρο το έργο του Αριστοφάνη στους συμμαθητές και στις συμμαθήτριές σας ή στους γονείς σας.
- Φτιάξτε την ιδανική σας Νεφελοκοκκυγία χρησιμοποιώντας ψηφιακά εργαλεία ή χειροποίητα σχέδια. Σκεφτείτε ποια στοιχεία της πόλης ή χαρακτήρες ανθρώπων θα περιλαμβάνετε ή θα αποκλείατε από τον τόπο σας και γιατί.
- Φανταστείτε τον εαυτό σας να είχε φτερά. Πού θα επιθυμούσατε να πετάξετε; Ποιους θα παίρνατε μαζί σας για να ζήσετε μια μέρα φτερωτής ζωής; Μπορείτε να την αποδώσετε;
- Πάρτε μια ιδέα να ντυθείτε πουλιά από την εικόνα του αγγείου. Τα πουλιά χοροπηδούν ζωηρά στους ρυθμούς του αυλητή. Φορούν εφαρμοστό κοστούμι με φτερά, με παραγεμίσματα για να φαίνονται αστείοι. Στα χέρια τους έδεσαν μεγάλες φτερούγες, στο κεφάλι φουντωτό λοφίο και στα πόδια φορούν μαλακά παπούτσια!

Θεατρική χορωδία πουλιών σε αττική μελανόμορφη οινόχνη, Μουσείο Λονδίνου.

Πηγή: Wikimedia Commons

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f0/GelaPainter_-_ABV_473_-_theatrical_chorus_of_birds_-_London_BM_1842-0728-787_-_01.jpg

Πηγή: Εκπαιδευτικός φάκελος: «Το θέατρο στην αρχαία Ελλάδα - Κωμωδία 2, Νεφελοκοκκυγία», Αθήνα, 2006, Υπουργείο Πολιτισμού Διεύθυνση Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας (διασκευή).

Τα γράμματα, οι τέχνες και
οι επιστήμες του χρυσού
αιώνα της Αθήνας

51

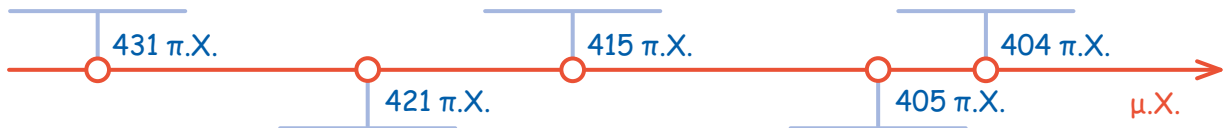
Αίτια και αφορμές του Πελοποννησιακού Πολέμου

1. Συμπληρώστε τις παρακάτω προτάσεις με τις λέξεις που βρίσκονται στην παρένθεση. (δημοκρατικό, ισχυρές, Ποτιδαια, Αθηναίων, στόλο, ανταγωνίζονταν, σύμμαχος, θάλασσα, ολιγαρχικό, Αθηναϊκή, Κερκυραίους, ηγεσία)
  - α. Η Σπάρτη είχε ..... πολίτευμα και η Αθήνα είχε ..... πολίτευμα.
  - β. Οι Αθηναίοι χάρη στο ..... τους ήταν πολύ δυνατοί στη .....
  - γ. Οι Κορίνθιοι βρίσκονταν σε διαμάχη με τους ..... οι οποίοι ζήτησαν τη βοήθεια των .....
  - δ. Η Αθήνα και η Σπάρτη ήταν οι δύο ..... πόλεις που ..... για την ..... της Ελλάδας.
  - ε. Οι Κορίνθιοι βοήθησαν την ..... που ήταν αποικία τους, αλλά ήταν ..... των Αθηναίων να φύγει από την ..... συμμαχία.
2. Χαρακτηρίστε τις παρακάτω προτάσεις με Σ εάν είναι σωστές ή με Λ εάν είναι λανθασμένες.
  - α. Οι Αθηναίοι θέλησαν να επεκτείνουν την επιρροή τους στη Δυτική Ελλάδα και την Ιταλία.
  - β. Ο Αρχίδαμος ήταν βασιλιάς της Σπάρτης για σχεδόν είκοσι χρόνια.
  - γ. Ο Περικλής, στην ομιλία του στην Εκκλησία του Δήμου, είπε ότι η κυριαρχία τους στη θάλασσα είναι τεράστιο πλεονέκτημα γι' αυτούς.
  - δ. Οι Πελοποννήσιοι υπερερούσαν στον πεζικό στόλο.
  - ε. Οι Αθηναίοι απαγόρευαν στους Μεγαρείς να χρησιμοποιούν τα λιμάνια της Αθηναϊκής Συμμαχίας.
3. Αντιστοιχίστε τις προτάσεις της αριστερής στήλης με εκείνες στη δεξιά ώστε να συμπληρωθεί το νόημά τους.

<ul style="list-style-type: none"> Ο Πελοποννησιακός Πόλεμος • ήταν ένας πόλεμος • Ο Θουκυδίδης ήταν σημαντικός Αθηναίος ιστορικός • Στην Πελοποννησιακή Συμμαχία συμμετείχαν • Οι Αθηναίοι σταδιακά απέκτησαν μεγάλη δύναμη, γεγονός που φόβισε τους Σπαρτιάτες. • Η Αθηναϊκή Συμμαχία αποτελούνταν από πολλές πόλεις • 	<ul style="list-style-type: none"> • σχεδόν όλες οι πόλεις της Πελοποννήσου με αρχηγό τη Σπάρτη. • μεταξύ Ελλήνων, που προκάλεσε μεγάλες καταστροφές στα πολλά χρόνια που κράτησε. • από τα νησιά, την Ιωνία, τη Θράκη, τη Μακεδονία και ηγέτιδα την Αθήνα. • Αυτή ήταν η αιτία του Πελοποννησιακού Πολέμου. • που έγραψε την ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου.
--	---
4. Να χωριστείτε σε ομάδες και να συζητήσετε για τις καταστροφικές συνέπειες του πολέμου.

5.2 Οι κυριότερες φάσεις του πολέμου και το τέλος του

1. Τοποθετήστε τα γεγονότα της παρένθεσης στη σωστή χρονολογία στην ιστορική γραμμή (τέλος Πελοποννησιακού Πολέμου, Σικελική Εκστρατεία, Νικίειος Ειρήνη, έναρξη Πελοποννησιακού Πολέμου, μάχη στους Αιγός ποταμούς)

2. Συμπληρώστε τις παρακάτω προτάσεις με τις λέξεις που βρίσκονται στην παρένθεση. (Αιγός, λοιμός, Πέρσες, Περικλή, ισχυρό, Σπαρτιάτης, θάνατο)

- α. Ο Λύσανδρος ήταν ο ..... ναύαρχος που νίκησε τον στόλο των Αθηναίων στους ..... ποταμούς.
- β. Το 430 π.Χ. .... έπεσε στην Αθήνα και προκάλεσε τον ..... πολλών Αθηναίων, μεταξύ των οποίων και του .....
- γ. Οι Σπαρτιάτες με χρήματα που τους έδωσαν οι ..... ναυπήγησαν ..... στόλο.

3. Αντιστοιχίστε τις προτάσεις της αριστερής στήλης με εκείνες στη δεξιά ώστε να συμπληρωθεί το νόημά τους.

Ο Πελοποννησιακός Πόλεμος ξεκίνησε με τις δυνάμεις των Πελοποννησίων	•	• πρωταγωνίστησε ο Αθηναίος στρατηγός Νικίας και η ειρήνη ονομάστηκε Νικίειος Ειρήνη.
Το 415 π.Χ. ο νεαρός Αθηναίος στρατηγός Αλκιβιάδης έπεισε τους συμπατριώτες του	•	• να εισβάλλουν στην Αττική και να καταστρέφουν τα χωράφια των Αθηναίων.
Ο Πελοποννησιακός Πόλεμος κατέληξε σε νίκη της Σπάρτης, όμως προκάλεσε	•	• δεκάδες χιλιάδες νεκρούς και μεγάλες καταστροφές σε όλη την Ελλάδα.
Οι δύο πλευρές, εξαντλημένες, το 421 π.Χ. αποφάσισαν να συνάψουν ειρήνη. Στις διαπραγματεύσεις	•	• να εκστρατεύσουν εναντίον των Συρακουσών, της ισχυρότερης πόλης της Σικελίας.

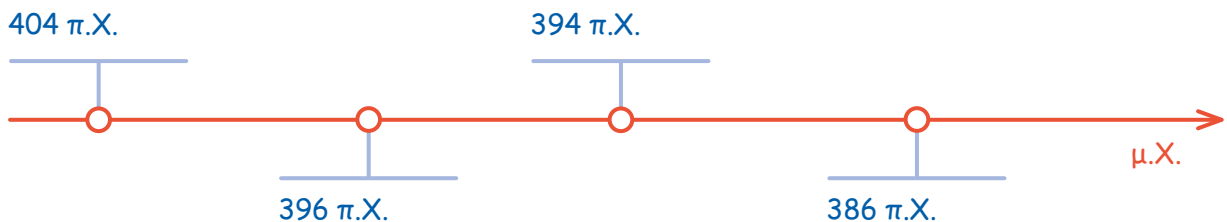
4. Τι γνωρίζετε για την Μύρτιδα και την ιστορία της; ([https://el.wikipedia.org/wiki/Μύρτις_\(λοιμός_των_Αθηνών\)](https://el.wikipedia.org/wiki/Μύρτις_(λοιμός_των_Αθηνών)))

Οι κυριότερες φάσεις
του πολέμου και το τέλος του

5.3 Η ηγεμονία της Σπάρτης

1. Τοποθετήστε τα γεγονότα της παρένθεσης στη σωστή χρονολογία στην ιστορική γραμμή. (τέλος Πελοποννησιακού Πολέμου, μάχη στην Κορώνεια, Ανταλκίδειος Ειρήνη, εκστρατεία του Αγησίλαου εναντίον των Περσών)

2. Συμπληρώστε τις παρακάτω προτάσεις με τις λέξεις που βρίσκονται στην παρένθεση.

(Πέρσες, διαταγή, Ειρήνη, συγκρούσεις, Θηβαίους, Ανταλκίδας, Περσών, Κορώνειας, Αθηναίους, Βοιωτικός-Κορινθιακός, Ελλάδα, στόχους)

- α. Ο ..... ήταν Σπαρτιάτης ναύαρχος και πολιτικός και ήταν υπεύθυνος για την ..... μεταξύ Σπαρτιατών και ..... που πήρε το όνομά του.
 β. Στη μάχη της ..... το 394 π.Χ. οι Σπαρτιάτες νίκησαν τους ..... και τους .....
 γ. Όταν ξεκίνησε ο ..... Πόλεμος, ο Αγησίλαος πήρε ..... να επιστρέψει στην .....
 δ. Οι ..... εκμεταλλεύτηκαν τις ..... μεταξύ των Ελλήνων και πέτυχαν τους ..... τους.

3. Αντιστοιχίστε τις προτάσεις της αριστερής στήλης με εκείνες στη δεξιά ώστε να συμπληρωθεί το νόημά τους.

Ο Κύρος ήταν ο νεότερος γιος του βασιλιά Δαρείου Β' της Περσίας. Διεκδίκησε τον θρόνο του πατέρα του Η Αθήνα, η Θήβα, η Κόρινθος, το Άργος και άλλες πόλεις Με ηγέτη τον βασιλιά Αγησίλαο, ο σπαρτιατικός στρατός Στην Αθήνα τριάντα ολιγαρχικοί κυβέρνησαν τόσο σκληρά Το 394 π.Χ. ο περσικός στόλος, με αρχηγό τον Αθηναίο Κόνωνα,

- εκστράτευσε στη Μικρά Ασία και νίκησε πολλές φορές τους Πέρσες.
- ώστε ονομάστηκαν τύραννοι και σύντομα ανατράπηκαν.
- συμμαχησαν εναντίον της Σπάρτης με την οικονομική βοήθεια των Περσών.
- νίκησε τους Σπαρτιάτες στη ναυμαχία της Κνίδου.
- αλλά σκοτώθηκε από τον μεγαλύτερο αδερφό του Αρταξέρξη.

5.4 Η ηγεμονία της Θήβας

1. Συμπληρώστε τις παρακάτω προτάσεις με τις λέξεις που βρίσκονται στην παρένθεση. (Θηβαίων, Βοιωτάρχες, Επαμεινώνδας, Θεσσαλία, Πελοπίδας, ίδρυσαν, άρχοντες, Κοινό, Λοξής Φάλαγγας, Θηβαϊκή, Σπάρτη)

- α. Βοιωτικό ..... ήταν η ένωση που είχαν δημιουργήσει οι πόλεις της Βοιωτίας υπό την ηγεσία των .....
- β. Στη μάχη στα Λεύκτρα ο Θηβαίος στρατηγός ..... εφάρμοσε την τακτική της.....
- γ. Ο ..... σκοτώθηκε στη ..... το 364 π.Χ.
- δ. Οι Μεσσήνιοι απελευθερώθηκαν από τη ..... και ..... ανεξάρτητο κράτος με τη ..... βοήθεια.
- ε. Οι κοινοί ..... στο Βοιωτικό Κοινό ονομάζονταν .....

2. Βάλετε στις παρακάτω προτάσεις Σ εάν είναι σωστές ή Λ εάν είναι λανθασμένες.

- α. Ο Πελοπίδας και ο Επαμεινώνδας έκαναν τη Θήβα μια πολύ ισχυρή πόλη.
- β. Πέρασαν πολλά χρόνια μετά την Ανταλκίδειο Ειρήνη για να ξαναρχίσει ο πόλεμος στην Ελλάδα.
- γ. Οι Σπαρτιάτες αναγνώριζαν το Βοιωτικό Κοινό
- δ. Η μάχη στα Λεύκτρα έγινε το 386 π.Χ.
- ε. Ο Επαμεινώνδας τοποθέτησε περισσότερους στρατιώτες στην αριστερή πλευρά της θηβαϊκής παράταξης και έτσι διέσπασε την άμυνα των Σπαρτιατών.

3. Αντιστοιχίστε τις προτάσεις της αριστερής στήλης με εκείνες στη δεξιά ώστε να συμπληρωθεί το νόημά τους.

Ο Ιερός Λόχος, η καλύτερη στρατιωτική μονάδα της Θήβας, αποτελούνταν από

Ο Πελοπίδας ήταν

Ο Σπαρτιάτης βασιλιάς Κλεόμβροτος

Ο Επαμεινώνδας σκοτώθηκε

Μετά τη μάχη στα Λεύκτρα η Θήβα

- στη μάχη της Μαντινείας.
- 300 Θηβαίους στρατιώτες πολύ καλά εκπαιδευμένους.
- απέκτησε πολλούς συμμάχους και επιρροή στην Κεντρική Ελλάδα και στην Πελοπόννησο.
- εισέβαλε με ισχυρές δυνάμεις στη Βοιωτία.
- Θηβαίος στρατηγός, πολιτικός και διοικητής του Ιερού Λόχου.

6.1 Η Μακεδονία μια νέα ελληνική δύναμη

1. Συμπληρώστε τις φράσεις με τις λέξεις που βρίσκονται στην παρένθεση.
(ο Φίλιππος Β', σάρισα, η Πέλλα, μακεδονική φάλαγγα)

- α. Το χαρακτηριστικό όπλο της μακεδονικής φάλαγγας ήταν ένα μακρύ δόρυ που ονομαζόταν .....
- β. Η πρωτεύουσα του βασιλείου των Μακεδόνων ήταν .....
- γ. Το κύριο στρατιωτικό σώμα των Μακεδόνων ονομαζόταν .....
- δ. Το 359 π.Χ. βασιλιάς της Μακεδονίας έγινε .....

2. Βάλε στις παρακάτω προτάσεις Σ εάν είναι σωστές ή Λ εάν είναι λανθασμένες.

- α. Ο Φίλιππος έγινε βασιλιάς της Μακεδονίας σε ηλικία 35 ετών.
- β. Ο Αθηναίος ρήτορας και πολιτικός, Δημοσθένης, ήταν στενός φίλος του βασιλιά Φιλίππου Β'.
- γ. Η μάχη στη Χαιρώνεια έγινε το 338 π.Χ.
- δ. Ο βασιλιάς Φίλιππος Β' εκπαίδευσε τον στρατό του στα πρότυπα του Ιερού Λόχου.
- ε. Στο συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στην Κόρινθο συμμετείχαν πολλές ελληνικές πόλεις, όχι όμως η Σπάρτη.

3. Αντιστοιχίστε τις προτάσεις της αριστερής στήλης με εκείνες στη δεξιά ώστε να συμπληρωθεί το νόημά τους.

Τον βασιλιά Φίλιππο Β' διαδέχτηκε	•	τον στρατό των Αθηναίων και των Θηβαίων και τους νίκησε.
Στη Χαιρώνεια ο Φίλιππος Β' αντιμετώπισε	•	στρογγυλή ασπίδα και ξίφος.
Η Μακεδονία είναι μια πλούσια περιοχή	•	εξασφαλίζοντας τα βόρεια σύνορά του.
Οι άνδρες της μακεδονικής φάλαγγας κρατούσαν	•	ο γιος του Αλέξανδρος.
Ο Φίλιππος Β' συνέτριψε τους Ιλλυριούς	•	με μεγάλες και εύφορες πεδιάδες.

6.2

Ο Μέγας Αλέξανδρος: Η προσωπικότητα και το έργο του

1. Συμπληρώστε τις παρακάτω προτάσεις με τις λέξεις που βρίσκονται στην παρένθεση.
(Αίγυπτο, Αχιλλέας, γλώσσα, χρυσάφι, Περσία, Ινδία, πολιτισμό, Μικρά Ασία, ίδρυσε, έχασε, βασίλειο, πόλη, νόμισμα)
  - α. Ο αγαπημένος ήρωας του Μ. Αλεξάνδρου ήταν ο .....
  - β. Η Αλεξάνδρεια στην Αίγυπτο είναι η πιο σημαντική ..... που ..... ο Μ. Αλέξανδρος.
  - γ. Ο Μ. Αλέξανδρος κατάφερε να κατακτήσει τη ....., την ....., την ..... και έφτασε μέχρι την .....
  - δ. Ο Μ. Αλέξανδρος δεν ..... σε καμία μάχη.
  - ε. Μάζεψε ο Μ. Αλέξανδρος το ..... και έκοψε ..... που το χρησιμοποιούσαν στο ..... του.
- στ. Κατάφερε ο Μ. Αλέξανδρος να διαδώσει την ελληνική ..... και τον ελληνικό ..... στο τεράστιο βασίλειό του.

2. Αντιστοιχίστε τις προτάσεις της αριστερής στήλης με εκείνες στη δεξιά ώστε να συμπληρωθεί το νόημά τους.

Η ζωή και το έργο του Μ.

Αλεξάνδρου αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για

Ο Μ. Αλέξανδρος πήρε μαζί στην εκστρατεία του

Ο Δεινοκράτης ήταν αρχιτέκτονας που ακολούθησε τον Μ. Αλέξανδρο

Ο Μ. Αλέξανδρος φερόταν με σεβασμό στους

Ο Αριστοτέλης δίδαξε τον Αλέξανδρο

•

•

•

•

•

στην εκστρατεία του και σχεδίασε την πόλη της Αλεξάνδρειας της Αιγύπτου.

• αρχιτέκτονες, γεωγράφους, μηχανικούς και ιστορικούς.

• εχθρούς του και τιμωρούσε όποιον από το στρατό του δεν τους σεβόταν.

• ζωγράφους, γλύπτες, ποιητές και άλλους καλλιτέχνες σε όλο τον κόσμο.

• φιλοσοφία, ποίηση, ρητορική και τον Όμηρο.

3. Ο/η εκπαιδευτικός διαβάζει ένα απόσπασμα βιβλίου για τον Μ. Αλέξανδρο και οι μαθητές/ήτριες να παρουσιάσετε και να αναφέρετε τι σας εντυπωσίασε. Κατόπιν να ζωγραφίσετε είτε τον Μ. Αλέξανδρο είτε κάποια σημαντική στιγμή της ζωής του.

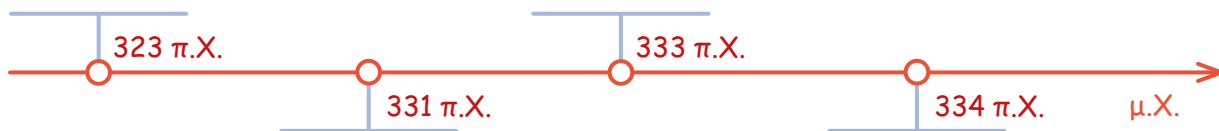
Ένωσε τα κομμάτια του ψηφιδωτού με τον Μέγα Αλέξανδρο

6.3

Η εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου

1. Τοποθετήστε τα γεγονότα της παρένθεσης στη σωστή χρονολογία στην ιστορική γραμμή. (μάχη στον Γρανικό ποταμό, μάχη στα Γαυγάμηλα, θάνατος Μ. Αλεξάνδρου, μάχη στην Ισσό)

2. Συμπληρώστε τις παρακάτω προτάσεις με τις λέξεις που βρίσκονται στην παρένθεση. (Δαρειός, οργάνωση, πορεία, ζήτησε, στρατιώτες, Γρανικό, περνώντας, ευνοούσε, Ινδό, δύο)

- α. Ο Μ. Αλέξανδρος προετοίμασε και ..... την εκστρατεία του ..... χρόνια.
- β. Οι Πέρσες διάλεξαν να αντιμετωπίσουν τον Μ. Αλέξανδρο στον ..... ποταμό γιατί πίστευαν ότι τους ..... η μάχη σε αυτό το σημείο.
- γ. Στη μάχη στα Γαυγάμηλα αρχηγός των Περσών ήταν ο .....
- δ. Ο Μ. Αλέξανδρος ήθελε να συνεχίσει την ..... προς τον ..... ποταμό.
- ε. Πριν πεθάνει ο Μ. Αλέξανδρος ..... να τον αποχαιρετήσουν οι ..... του.
- στ. Ο Μ. Αλέξανδρος ξεκίνησε την εκστρατεία του ..... τον Ελλήσποντο.

3. Αντιστοιχίστε τις προτάσεις της αριστερής στήλης με εκείνες στη δεξιά ώστε να συμπληρωθεί το νόημά τους.

Ο Γόρδιος δεσμός ήταν ένας περίπλοκος κόμπος που κανένας δεν μπορούσε να τον λύσει
 Η μάχη στην Ισσό έγινε το 333 π.Χ.
 Οι στρατιώτες του Μ. Αλεξάνδρου αρνήθηκαν να συνεχίσουν
 Στον δρόμο της επιστροφής στη Βαβυλώνα
 Η εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου

- και αρχηγός των Περσών ήταν ο Δαρειός που είχε συγκεντρώσει τεράστιο στρατό.
- γιατί η ζέστη, οι πορείες και η κούραση τους είχαν εξαντλήσει.
- ο Μ. Αλέξανδρος αρρώστησε βαριά. κράτησε δέκα χρόνια.
- και ο χρησμός έλεγε ότι όποιος τον έλυγε θα γινόταν κυρίαρχος σε όλη την Ασία.

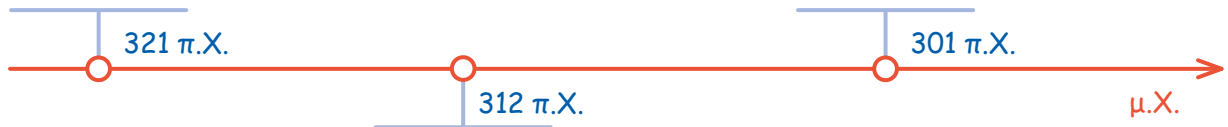
Ένωσε τα κομμάτια του ψηφιδωτού με τον Μέγα Αλέξανδρο

7.1 Η αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου διασπάται

1. Βάλτε στις παρακάτω προτάσεις Σ εάν είναι σωστές ή Λ εάν είναι λανθασμένες.
  - α. Ο Μέγας Αλέξανδρος, πριν πεθάνει, είχε ορίσει τον διάδοχό του.
  - β. Η τεράστια αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου διασπάστηκε σε τρία μικρότερα βασίλεια.
  - γ. Το βασίλειο των Σελευκιδών περιλάμβανε στην έκτασή του μια μεγάλη περιοχή της πρώην Περσικής Αυτοκρατορίας.
  - δ. Ο Πτολεμαίος ήταν από τους πιο πιστούς και ικανούς στρατηγούς του Μ. Αλεξάνδρου.
2. Συμπληρώστε στον χάρτη με κίτρινο χρώμα το βασίλειο των Σελευκιδών, με πορτοκαλί το βασίλειο των Πτολεμαίων και με γαλάζιο χρώμα το βασίλειο των Αντιγονιδών.

3. Συμπληρώστε ή ένωση τα γεγονότα με τη σωστή χρονολογία στην παρακάτω ιστορική γραμμή.
(συνέδριο Τριπαραδείσου, κράτος των Σελευκιδών, Μάχη στην Ιψό)

4. Η βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας ήταν μια από τις μεγαλύτερες στην αρχαιότητα. Να εργαστείτε σε ομάδες και να βρείτε στοιχεία για τη σύγχρονη βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας.

Άποψη από το εσωτερικό της σύγχρονης Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας. Πηγή: Shutterstock

Η αυτοκρατορία του
Μεγάλου Αλεξάνδρου
διασπάται

7.2 Η καθημερινή ζωή στα ελληνιστικά χρόνια

1. Συμπληρώστε τις παρακάτω προτάσεις με τις λέξεις που βρίσκονται στην παρένθεση.

(τεράστιο, αναπτύχθηκαν, Έλληνες, ελληνικές, επίσημη, μεταξύ, ντόπιοι)

- α. Ο Μ. Αλέξανδρος δημιούργησε ένα ..... κράτος και ίδρυσε πολλές ..... πόλεις.
- β. Οι νέες πόλεις που ίδρυσε ο Μ. Αλέξανδρος ..... και πολλοί ..... πήγαν και τις κατοίκησαν.
- γ. Η ελληνική γλώσσα ήταν η ..... γλώσσα των πόλεων της ελληνιστικής Ανατολής.
- δ. Συχνά Έλληνες και ..... παντρεύονταν ..... τους.

2. Βάλτε στις παρακάτω προτάσεις Σ εάν είναι σωστές ή Λ εάν είναι λανθασμένες.

- α. Οι πόλεις που ίδρυσε ο Μ. Αλέξανδρος κατοικήθηκαν από ντόπιους και Έλληνες στρατιώτες που έμειναν εκεί ως φρουρά.
- β. Στις πόλεις που ίδρυσε ο Μ. Αλέξανδρος όλοι οι κάτοικοι ζούσαν με άνεση και χωρίς δυσκολίες.
- γ. Οι Έλληνες κατόρθωσαν να αναπτύξουν τις νέες πόλεις της Ανατολής και αποτέλεσαν την ανώτερη τάξη.
- δ. Οι κάτοικοι αυτών των πόλεων δεν ζούσαν ειρηνικά και υπήρχαν πολλά προβλήματα στις σχέσεις τους με τους Έλληνες.

3. Συμπληρώστε την ακροστιχίδα.

Σ _____	Σημαντική πόλη κοντά στον ποταμό Τίγρη.
Α _____	Εκεί βρισκόταν το βασίλειο των Πτολεμαίων.
Ρ _____	Κλιτό μέρος του λόγου με πολλούς χρόνους.
Α _____	Σημαντική πόλη που ίδρυσε ο Σέλευκος.
Π _____	Ίδρυσε ... ο Μ. Αλέξανδρος.
Ι _____	Στρατιωτικό τμήμα που κινείται με άλογα.
Σ _____	Συνάντηση πολλών ανδρών για φαγητό, ποτό και διασκέδαση.

4. Εργαστείτε σε ομάδες και βρείτε στοιχεία για αρχαίες πόλεις της Αντιόχειας, της Αλεξάνδρειας, της Σελεύκειας και της Περγάμου.

Ένωσε τα κομμάτια του
 γλυπτού του αγοριού
 με την πάπια

7.4 Το ρωμαϊκό κράτος

1. Συμπληρώστε τις παρακάτω προτάσεις με τις λέξεις που βρίσκονται στην παρένθεση.
(ανώτατοι, δημόσια πράγματα, Ρωμύλο, Λάτιο, συμβούλιο, σημαντικότερες, στρατό, δικαιοσύνη)

- α. Το νέο πολίτευμα ονομαζόταν «res publica», που σημαίνει τα .....
- β. Σύμφωνα με την παράδοση, η Ρώμη ιδρύθηκε από τον .....
- γ. Ο Αινείας ήταν ήρωας της Τροίας που εγκαταστάθηκε στο .....
- δ. Η Σύγκλητος ήταν ένα ..... 300 περίπου μελών που ανήκαν στις ..... οικογένειες της Ρώμης.
- ε. Οι δύο ύπατοι ήταν ..... άρχοντες υπεύθυνοι για τον ..... και τη .....

2. Αντιστοιχίστε τις προτάσεις της αριστερής στήλης με εκείνες στη δεξιά ώστε να συμπληρωθεί το νόημά τους.

Παλατίνος λόφος	•	• Οι πληβείοι απέκτησαν συμμετοχή στα αξιώματα
Δωδεκάδελτος	•	• ποταμός στην κεντρική Ιταλία που διασχίζει τη Ρώμη.
Ύστερα από αγώνες	•	• ένας από τους επτά λόφους της Ρώμης.
δύο περίπου αιώνων	•	• τον Ταρκύνιο το 508 π.Χ.
Ο Τίβερης είναι	•	• έτσι ονομάστηκαν οι πρώτοι γραπτοί νόμοι της Ρώμης που καταγράφηκαν σε δώδεκα πινακίδες.
Οι Ρωμαίοι ανέτρεψαν	•	

3. Βάλτε στις παρακάτω προτάσεις Σ εάν είναι σωστές ή Λ εάν είναι λανθασμένες.

- α. Η θητεία των ύπατων ήταν τρία έτη.
- β. Η Ρώμη βρίσκεται στο κέντρο της Ιταλίας.
- γ. Τα μέλη της Συγκλήτου είχαν ισόβια θητεία.
- δ. Στον Καπιτώλιο λόφο λατρευόταν ο Απόλλωνας.

7.5

Η Καρχηδόνα συγκρούεται με τη Ρώμη

1. Βάλτε τα γεγονότα από την παρένθεση στη σωστή χρονολογία στην ιστορική γραμμή. (έναρξη του Α΄ Καρχηδονιακού Πολέμου, η Καρχηδόνα καταλαμβάνεται από τους Ρωμαίους, ο Αννίβας νικά τους Ρωμαίους στις Κάννες)

2. Συμπληρώστε τις παρακάτω προτάσεις με τις λέξεις που βρίσκονται στην παρένθεση. (Ρωμαίους, Αφρική, Ζάμας, Θάλασσα, πλούσια, φιλικές, Σκιπίωνα)

- α. Η Καρχηδόνα ήταν μια ..... πόλη στη Βόρεια .....
- β. Ο Αννίβας ηττήθηκε στη μάχη της ..... από τον Ρωμαίο στρατηγό .....
- γ. Τον 5ο και τον 4ο αιώνα οι σχέσεις της Ρώμης με την Καρχηδόνα ήταν .....
- δ. Ο Γάιος Δούλιος ήταν ο πρώτος ..... που νίκησε τους Καρχηδόνιους στη .....

3. Αντιστοιχίστε τις προτάσεις της αριστερής στήλης με εκείνες στη δεξιά ώστε να συμπληρωθεί το νόημά τους.

Η Καρχηδόνα έλεγχε	•	η Σικελία, η Σαρδηνία και η Κορσική
Μετά το τέλος του Α΄ Καρχηδονιακού Πολέμου	•	έγιναν ρωμαϊκές επαρχίες.
Οι Καρχηδόνιοι	•	γιατί ήταν πλούσια χώρα σε σιτηρά και μέταλλα.
επεκτάθηκαν στην Ισπανία	•	πολλές περιοχές της Δυτικής Μεσογείου.
Η επαρχία της Αφρικής	•	πλήρωνε φόρο στους Ρωμαίους.

7.6 Η υποταγή του ελληνικού κόσμου

1. Βάλτε τα γεγονότα από την παρένθεση στη σωστή χρονολογία στην ιστορική γραμμή.
(η Μακεδονία γίνεται ρωμαϊκή επαρχία, υποταγή της Ελλάδας στους Ρωμαίους, Νίκη Ρωμαίων στις Κυνός Κεφαλές)

2. Βάλτε στις παρακάτω προτάσεις Σ εάν είναι σωστές ή Λ εάν είναι λανθασμένες.
- Ο Περσέας ηττήθηκε από τους Ρωμαίους στη μάχη της Πύδνας το 195 π.Χ.
  - Στη μάχη της Λευκόπετρας ο ρωμαϊκός στρατός νίκησε τις δυνάμεις της Αχαϊκής Συμπολιτείας.
  - Ο Αιμίλιος Παύλος νίκησε τον Περσέα στις Κυνός Κεφαλές.
  - Οι σημαντικότερες συμπολιτείες ήταν η Αχαϊκή Συμπολιτεία και η Αιτωλική Συμπολιτεία.
  - Ο Λεύκιος Μόμμιος ήταν ο Ρωμαίος στρατηγός που νίκησε τον στρατό της Αχαϊκής Συμπολιτείας στη Λευκόπετρα.

3. Αντιστοιχίστε τις προτάσεις της αριστερής στήλης με εκείνες στη δεξιά ώστε να συμπληρωθεί το νόημά τους.

Συμπολιτεία είναι η ένωση πόλεων	•	• νίκησε τον μακεδονικό στρατό.
Τον 3ο π.Χ. αιώνα η σπουδαιότερη δύναμη στην Ελλάδα ήταν	•	• που έχουν ίσα δικαιώματα, κοινό νόμισμα και στρατό.
Στην Πύδνα ο ρωμαϊκός στρατός	•	• ήταν γιος του Φιλίππου Ε΄.
Ο Περσέας, ο τελευταίος βασιλιάς της Μακεδονίας	•	• η Μακεδονία των Αντιγονιδών.

Διαδραστικές κάρτες
εμπέδωσης και εξάσκησης
όλων των ενότητων

